

Örebro Universitet

Institutionen för humaniora, utbildnings- och samhällsvetenskap

“Alla människor ska ha hjälp överallt”

En retorikstudie av Hans Roslings tal under insamlingsgalan

“Hela Sverige Skramlar”

Självständigt arbete för kandidatexamen

Retorik

VT 2016 - VT2018

Handledare: Stefan Rimm

Författare: Jakob Andrén

Innehåll

1. Inledning	1
2. Syfte och Frågeställning	3
2.1 Avgränsningar	3
3. Tidigare forskning	4
3.1 “Den bästa statistiken du någonsin sett”	4
4. Teori	6
4.1 Neoaristotelisk retorik	6
4.2 Den retoriska situationen	8
4.3 Terministic screens & Troper	9
4.3.1 Troper	11
4.3.1 Metafor, Metonymi, Synekdoke och Iron	11
4.4 Actio	12
4.4.1 Actiokvaliteter	13
4.4.2 Dynamik	14
4.4.3 Energi	14
4.4.4 Tempo/Rytm	15
5. Metod och material	16
5.1 Metod	16
5.2 Metod- och materialproblem	18
6. Analys	19
6.1 Retorisk situation	19
6.1.1 Det påträngande problemet	20
6.1.2 Den retoriska publiken	21
6.1.3 Retoriska villkor	21
6.2 Terministic Screens & Troper	24
6.2.1 Ordval i talet	24
6.2.2 Övertyga med ethos, parhos och logos	27
6.2.3 Kontroversiellt budskap	28
6.3 Actio analys	30

6.2.1 Actio - Första sekvensen	30
6.2.2 Actio - Andra sekvensen.....	32
6.2.3 Actio - Tredje sekvensen.....	33
6.2.4 Actio - Fjärde sekvensen.....	34
6.2.5 Actio - Femte sekvensen	35
6.2.6 Actio - Sjätte sekvensen.....	36
7. Resultat	39
8. Diskussion	41
Referenslista	43
Bilagor	46

1. Inledning

Denna uppsats vill titta närmare på en person som var en av Sveriges mest eftertraktade föreläsare nämligen Hans Rosling. Hans Rosling höll ett viktigt tal under en tid då Sverige och Europa befann sig mitt under den största flyktingkrisen sedan andra världskriget. Den arabiska våren¹ hade satt igång stora förändringar i Mellanöstern och krigen avlöste varandra. Syrien var hårt utsatt och en stor del av befolkningen hade tvingats fly på grund av krig. Vi människor vill gärna hjälpa till och under hösten 2015 gick Sverige samman och anordnade en insamlingssala. Syftet med galan "Hela Sverige Skramlar" var att samla in pengar till FN's flyktingorgan UNHCR och deras arbete med att hjälpa människor som tvingats fly från sina hem att hitta någonstans att bo. En person som många svenskar via sociala medier hade önskat skulle dyka upp under galan var just Hans Rosling som efter ett antal tidigare tv-intervjuer anknutna till flyktingkrisen lyckats fånga tittarnas tycke. Galans hemliga överraskning till publiken blev att bjuda upp Rosling på scenen för att hålla ett kortare anförande under kvällen. Efter framträdandet fick han stående ovationer av publiken och på sociala medier haglade hyllningarna in.²

Men var hyllningarna befogade? Vad var det publiken applåderade åt? Var det vad Rosling sade eller hur han sade det och hur mycket påverkade det faktum att han var välkänd och omtyckt sedan tidigare? I efterhand har det bland annat diskuterats om Rosling under framförandet stödde det svenska partiet Sverigedemokraterna som ville föra en politik med reducerad invandring i Sverige. Bland annat sa Erik Hörstadius i TV4 Nyhetsmorgon att på scenen hade Rosling sagt vad SD egentligen menar, att de har haft rätt hela tiden.³ Även Totte Lofström skrev ett inlägg i Nyheter24: "Problemet var bara att ingen riktigt lyssnade. I all vår yra läste vi in precis det vi ville höra... nu har ett klipp börjat spridas där Hans Rosling säger

---

¹ Arabiska våren, är en sammanfattande benämning på politiska protestyttringar som inleddes i flera länder i Nordafrika och Mellanöstern under 2011. Dessa spred sig senare till andra länder som till exempel Egypten, Yemen och Syrien. Läs mer: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/arabiska-v%C3%A5ren> hämtad: 2018-05-16.

² SVT, "Twitter kokar efter Hans Roslings brandtal", <http://www.svt.se/hela-sverige-skramlar/twitter-kokar-efter-hans-roslings-brandtal/>, hämtad: 2018-05-16.

³ YouTube, Erik Hörstadius: "Hans Rosling säger vad SD menar" - Nyhetsmorgon (TV4), <https://www.youtube.com/watch?v=LKbO-EKNPdo>, hämtad: 2018-05-16.

att Jimmie Åkesson har rätt”.⁴ Även fast dessa inlägg verkade vara i minoritet och hyllningarna i majoritet i media så har Rosling själv konstaterat i efterhand att det han skulle säga var problematiskt och en utmaning för att det inte skulle feltolkas. Han sade i denna intervju: ”Jag skulle stå där på scen och tala om det som Jimmie Åkesson har sagt i två, tre år det är fullständigt rätt”.⁵ Detta gjorde hans taltillfälle extra intressant att studerade utifrån hur han försökte påverka situationen och inte misstolkas.

Slutligen vill jag uppmärksamma att Hans Rosling har gått bort sedan denna uppsats påbörjades och han finns inte längre bland oss. Han var en stor inspirationskälla för många och hade ett sätt att påverka människor i en positiv riktning. Roslings läkarinsatser, forskning och föreläsningar kommer förhoppningsvis att finnas kvar länge och fortsätta att vägleda många personer. Tack för allt du gjort!

---

⁴ Nyheter24, Totte Löfström, *Vi hade fel - Hans Rosling är inte vår kung*, <http://nyheter24.se/nyheter/kronikor/812912-vi-hade-fel-hans-rosling-ar-inte-var-kung>, hämtad: 2018-05-16.

⁵ YouTube, *Professor Hans Rosling: Jimmie Åkesson (SD) har haft rätt hela tiden*, https://www.youtube.com/watch?v=DF_VxARR-5A, hämtad: 2018-06-06.

2. Syfte och Frågeställning

Syftet med uppsatsen är att studera Hans Roslings retorik under insamlingsgalan “Hela Sverige Skramlar”. Uppsatsen kommer att fokusera på hur Rosling anpassar sig till den retoriska situationen men också hur han är med och skapar den. Genom att ta reda på vad Rosling säger, men också på vilket sätt han säger det kommer uppsatsen ge en djupare förståelse för vad det är som utmärker hans verbala och icke-verbala retorik under galan.

Följande frågeställning kommer att ligga till grund för uppsatsen.

- Hur förhåller sig Hans Rosling till de förväntningar som finns inför talet?
- Hur påverkar Hans Rosling situationen genom specifika ordval.
- Hur övertygar Hans Rosling med hjälp av sin röst och sitt kroppsspråk?

2.1 Avgränsningar

Uppsatsen har avgränsats till att inte analysera Roslings användning av visuella hjälpmedel. Avgränsningen har gjorts dels för att fokusera på relationen mellan verbal och icke-verbal retorik och dels för att särskilja uppsatsen från tidigare undersökningar. Som visas i avsnittet om tidigare forskning nedan har bland annat Roslings användning av visuella hjälpmedel varit föremål för tidigare studier.

3. Tidigare forskning

I detta avsnitt presenteras tidigare forskning som är relevant för min uppsats. Inom ämnet retorik och med studie av Hans Rosling finns det redan en publicerad kandidatuppsats. Här kommer jag att redogöra för vad den syftar till och hur min studie kommer att besvara nya frågor. Utöver denna har jag inte funnit någon direkt forskning som jag upplever nödvändig att presentera inför denna uppsats.

3.1 “Den bästa statistiken du någonsin sett”

Malin Ålander, retorikstudent vid Uppsala universitet, har 2016 publicerat sitt examensarbete som går att hämta ifrån Diva med uppsatstiteln “Den bästa statistiken du någonsin sett: En retorisk studie av Hans Roslings användning av visuella hjälpmedel”.⁶ I sin uppsats har Ålander valt att studera hur Rosling använder sig av visuella hjälpmedel (bildspel) och vad det fyller för funktion i hans presentation. Materialet är taget ifrån Roslings kända föreläsning “The best stats you’ve ever seen” som han höll vid en TED-talks konferens 2006 och har visats över tio miljoner gånger.⁷ I sin uppsats har Ålander frågeställningarna:

1. På vilket sätt argumenterar Rosling i sin föreläsning?
2. Hur bidrar det visuella i föreläsningarna till argumentationen?
3. Finns skillnader mellan hur programmet Gapminder World och de “vanliga” bildspelsbilderna fungerar i argumentationen?

För att kunna svara på dessa frågor utgår Ålander ifrån att bilder kan läsas som argument. För att analysera bilderna använder hon i huvudsak Perelmans och Olbrechts-Tytecas beskrivning av hur vi kan argumentera med hjälp av *exempel* och *illustrationer*.⁸ I uppsatsen blir det tydligt att programmet Gapminder⁹ är ett argument i sig självt medan Rosling med hjälp av tal och gester illustrerar. Ålander kommer fram till att det visuella hjälpmedlet stödjer Roslings sätt att

---

⁶ Ålander, Malin (2016). *Den bästa statistiken du någonsin sett*. Kandidatuppsats. Uppsala: Uppsala Universitet/ Humanistisk-samhällsvetenskapliga vetenskapsområdet, Historisk-filosofiska fakulteten, Litteraturvetenskapliga institutionen, Avdelning för retorik.

<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:905512/FULLTEXT01.pdf>
hämtad 2018-05-16.

⁷ TED, ”Hans Rosling: The best stats you’ve ever seen”

https://www.ted.com/talks/hans_rosling_shows_the_best_stats_you_ve_ever_seen,
hämtad 2016-04-29.

⁸ Malin Ålander (2016), “Den bästa statistiken du någonsin sett”, s. 11.

⁹ Gapminder World är ett program som skapar animerade och interaktiva grafer utifrån de diagram du stoppar in. Läs mer på: <http://www.gapminder.org/about-gapminder/>, hämtad: 2016-04-29.

driva sin argumentation framåt på ett lättförståeligt sätt. Trots att flera personer som exempelvis Janne Lindqvist Grinde¹⁰ avråder talaren att använda visuella hjälpmedel, visar Ålander på att det i Roslings fall inte hindrar honom utan istället hjälper honom.

Resultaten från Ålanders uppsats är någonting jag måste förhålla mig till då Rosling även använder sig utav PowerPoint i mitt material. En tumregel som Lennart Hellspong skriver angående hjälpmedel är att de inte får dominera framträdandet så talaren försvinner eller tappar dialogen med publiken.¹¹ Jag upplever dock inte att Rosling varken i TED-talks eller i ”Hela Sverige Skramlar” försvinner bakom sina tekniska hjälpmedel. Utifrån detta kommer uppsatsen inte att studera hur PowerPoint påverkar tal-framträdandet utan utgår ifrån att det på en grundläggande nivå stödjer argumentationen. Jag hoppas att resultatet ifrån uppsatserna kan komplettera varandra och tillsammans ge en bättre förståelse för vad det är som gjorde Rosling till den populära föreläsare han var.

---

¹⁰ Janne Lindqvist Grinde, (2008), *Klassisk retorik för vår tid*, 1. uppl., Lund: Studentlitteratur AB, s. 338.

¹¹ Lennart Hellspong, (2011), *Konsten att tala, Handbok i praktisk retorik*, uppl. 3:2., Lund: Studentlitteratur AB. s. 173.

4. Teori

I teoriavsnittet kommer det framgå att uppsatsen utgår ifrån en neoaristotelisk retoriksyn där talet är i fokus. Klassiska retoriska begrepp som ethos, pathos, logos och elocutio är viktiga för att analysera och tolka mitt material och kommer kompletteras med nyare forskning kring retorik. Teoretiska begrepp kommer att utgå ifrån Lloyd F Bitzer med retorisk situation, Kenneth Burke med terministic screens samt Marie Gelang med actiokvaliteter. Uppsatsen behandlar både gamla och nya teorier för att kunna besvara uppsatsens frågeställningar och syfte. Först kommer ett avsnitt med viktiga klassiska begrepp att presenteras. Dessa har jag valt att kort inkludera i teoriavsnittet för att de på ett grundläggande sätt är viktiga för att kunna förstå och tolka materialet. Efter detta kommer en djupare beskrivning av de teorier som uppsatsen kommer att utgå ifrån. De presenteras i samma ordning som materialet sedan kommer att analyseras.

4.1 Neoaristotelisk retorik

Ethos, pathos och logos är de tre bevismedel en talare kan använda sig av för att övertyga eller övertala.¹² Ethos syftar på talarens personlighet och trovärdighet som han eller hon stärker genom att visa upp goda moraliska egenskaper, välvilja och förnuft.¹³ Att talaren både i tal och handling framstår som naturlig och äkta är viktigt för att skapa ett förtroende hos publiken. Till skillnad från Aristoteles syn på ethos, som något som enbart skapas i situationen, menar bland annat Kjeldsen att tidigare handlingar, förutfattade meningar och olika förväntningar påverkar bilden av talaren. En talare har därför ett inledande ethos som föregår publikens tolkning av den karaktär han eller hon skapar under talets gång.¹⁴

En talare kan också övertyga med känslor, både talarens egna och de som han eller hon lyckas väcka hos publiken.¹⁵ Pathos syftar till att sätta publiken i ett känslomässigt tillstånd där de är mottagliga för påverkan.¹⁶ Denna känslomässiga påverkan kan ske både genom att beröra

---

¹² Aristoteles, (2012), *Retoriken*. Översättning, inledning och noter av Johanna Akujärvi; introduktion av Janne Lindqvist Grinde. Åstorp: Retorikförlaget. 1.2.4; 1356a.

¹³ Hellspong (2012) *Konsten att tala, Handbok i praktisk retorik*, s. 48.

¹⁴ Brigitte Mral, Marie Gelang och Emelie Bröms, (2016), *Kritisk retorikanalys: text, bild, actio*, Retorikförlaget s. 132. / Aristoteles, (2012), *Retoriken*, 1.2.1.

¹⁵ Mral, Gelang och Bröms, (2016) *Kritisk retorikanalys: text, bild, actio*, s. 132.

¹⁶ Aristoteles, (2012), *Retoriken*, 2.1.8: 1378a.

centrala värderingar hos publiken men också hur kroppsspråket kan påverka publikens engagemang genom att vädja till en viss känsla.

Logos vädjar istället till publikens förnuft och övertygar genom fakta och logiska slutledningar. Detta kan ske genom till exempel statistik eller ett väldisponerat resonemang. Även om vi människor ofta helst lyssnar till siffror och statistik behöver vi även påverkas av ethos för att känna tilltro och pathos för att slutligen agera. Man brukar säga att de tre är som olika sidor av samma mynt och är som mest effektiv när alla tre medverkar samtidigt för att övertyga.

En viktig aspekt för att kunna övertyga är att talaren är medveten om publikens rådande doxa. Doxa är grekiska och betyder mening, antagande, tro eller allmänna åsikter och uppfattningar. Dessa är sällan uttalade regler utan istället fördomar och försanthållanden som är starkt kulturellt och historiskt bundna och som ofta sitter djupt rotade i våra grundläggande värderingar.¹⁷ Ett exempel är hur vi svenskar har svårt att förstå och inte kan acceptera barnaga som ett sätt att fostra sina barn. Uppfostran via barnaga går starkt emot våra värderingar som då blir en del av en gemensam doxa. De flesta är inte medvetna om vilka de gemensamma värderingarna är tills att någon bryter mot doxa. Det är därför viktigt för talaren att försöka förstå publiken på ett djupare plan för att kunna förhålla sig till individernas fördomar och försanthållanden. I en retorikanalys är det viktigt att reflektera över vilken doxa som objektet anknyter till och vad som är underförstått hos publiken.¹⁸

Talaren behöver inte enbart förhålla sig till det som är passande utifrån publiken utan också vad som anses vara passande i situationen. Decorum är det som är passande och lämpligt i en offentlig kontext.¹⁹ Vad som är passande och lämpligt vid en begravning skiljer sig till exempel från eurovision i allt ifrån taltempo till vilka kläder talaren bör bära. Trots att decorum är någonting som förväntas i situationen är talaren delaktig i att skapa och upprätthålla synen på decorum.²⁰ Kort sagt så är det viktigt att i vad talaren säger och sättet han eller hon säger det på ta hänsyn till decorum för att övertyga.²¹

---

¹⁷ Mral, Gelang och Bröms, (2016) *Kritisk retorikanalys: text, bild, actio*, s. 32-35.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Ibid, s. 132-134.

²⁰ Ibid.

²¹ Kjeldsen, Jens E, (2008), *Retorik idag: introduktion till modern retorikteori*, Studentlitteratur AB, s. 75.

4.2 Den retoriska situationen

År 1968 släppte Lloyd F. Bitzer en artikel där han argumenterade för ett sätt att analysera en situation retoriskt. I artikeln definierar Bitzer retorik som alltid strävande efter att vara övertygande. Bitzer förklarar hur behovet av retorik skapas då en specifik situation kräver ett yttrande.²² På samma sätt som ett svar behöver en fråga så menar Bitzer att en retorisk handling först behöver en retorisk situation.²³ Utifrån detta ställer han upp tre kriterier för att en situation ska anses vara ett retoriskt objekt; påträngande problem, retorisk publik, retoriska villkor.²⁴

Det påträngande problemet (*exigence*) beskriver Bitzer som en defekt som en publik ska kunna påverka efter motivation från en talare. Det påträngande problemet är någonting som inte är som det ska vara. Problemet ska vara av en retorisk natur vilket innebär att problemet ska kunna lösas med hjälp av retorik. Döden eller vädret är två exempel på problem retorik inte kan lösa.²⁵ Det andra kriteriet för den retoriska situationen är att det finns en retorisk publik (*audience*). Eftersom en retorisk handling producerar förändring genom inflytandet på andra människor så blir publikaspekten viktig. Den retoriska publiken ska kunna påverkas av talaren och även själv ha möjligheten att påverka det påträngande problemet.²⁶ Det sista och slutgiltiga kriteriet för en retorisk situation är det Bitzer kallar retoriska villkor (*constraints*). Detta berör allt från händelser som påverkar situationen till värderingar hos publiken. De retoriska villkoren är allt som kan begränsa publikens beslutsfattande som en retor bör beakta.²⁷ Teorin kring den retoriska situationen kommer att ge uppsatsen en bra möjlighet att förstå sig på och analysera den situation som Hans Rosling ställs inför under "Hela Sverige Skramlar".

Teorin om den retoriska situationen utgör ett tydligt och enkelt sätt att analysera ett taltillfälle men har samtidigt stött på kritik av Richard E. Vatz som i respons till Bitzers teori gav ut en artikel med titeln "The myth of the rhetorical situation".²⁸ Där kritiserar han Bitzers teori för att vara en förenklad bild av verkligheten och ger sedan sin egen förklaring kring relationen mellan en "situation" och retorik. Vatz hävdar att en situation är oskiljaktig då den

---

²² Bitzer, Lloyd F., (1968), "The Rhetorical Situation", *Philosophy & Rhetoric* 1:1, 1-14. s. 4.

²³ Bitzer (1968), "The Rhetorical Situation", s. 5-6. Bra att du använder originalet

²⁴ Den svenska översättningen av de engelska termerna *exigence*, *audience* och *constraints* har hämtats från Jens Elmelund Kjeldsens bok, *Retorik idag, Introduktion till modern retorikteori*, 2008.

²⁵ Bitzer (1968), "The Rhetorical Situation", s. 6-7.

²⁶ *Ibid*, s. 7-8.

²⁷ *Ibid*, s. 8.

²⁸ Richard E. Vatz, (1973), "The Myth of the Rhetorical Situation", *Philosophy & Rhetoric*, Vol. 6, No. 3 (Summer, 1973), pp. 154-161.

enbart består av ett urval fakta som talaren väljer att ta hänsyn till. I verkligheten kan en situation inte beskrivas då det finns oändligt mycket fakta kring en situation.

”Bitzer argues that the nature of the context determines the rhetoric. But one never runs out of context. One never runs out of facts to describe a situation. What was the “situation” during the Vietnam conflict? What was the situation of the 1972 elections? What is any historical situation? The facts or events communicated to us are *choices* by our sources of information.²⁹”

Utöver situationens komplexitet kritiserar Vatz teorin för att den medför ett etiskt problem då talaren inte har något eget ansvar inför ett taltillfälle då det är situationen som bestämmer över talaren. Talaren är då enbart en reaktiv karaktär som själv inte kan agera utan enbart måste förhålla sig till situationen för att lyckas övertyga. Genom att påpeka dessa brister påminner Vatz om att talaren inte är en passiv karaktär i en situation utan istället själv måste ta ansvar för den situation han eller hon skapar. En talare har möjligheten att välja vad som ska framhävas eller undanhållas och skapar på så sätt en retorisk “situation” som inte styrs av ett påträngande problem.³⁰

Trots att dessa två olika synsätt ofta ställs mot varandra menar många forskare idag att det istället handlar om en ömsesidig påverkan. Situationen påverkar talarens möjligheter och talarens val påverkar även situationen.³¹ Uppsatsen kommer utgå ifrån denna ömsesidiga påverkan mellan Vatz och Bitzers tankar som kan ge en bättre förståelse för uppsatsens syfte. Utifrån detta blir det för uppsatsen essentiellt att analysera både den retoriska situationen för en djupare förståelse av kontexten och hur en talare kan påverka situationen med hjälp av ordval. Därför kommer klassisk teori om *elocutio* med inriktning på troper samt Kenneth Burkes begrepp ”Terministic screen” att presenteras i nästa teoriavsnitt här nedan.

4.3 Terministic screens & Troper

Det språk som människan använder för att kommunicera skulle vi kunna likna vid symbolanvändning. Våra ord blir en sammansättning av symboler som yttrar sig i ljud, ord eller meningar. Symboler representerar något mer då det inte är orden eller meningarna i sig som egentligen betyder något. Om vi ser språket som symboler är det hur vi använder dem och hur

---

²⁹ Richard E. Vatz, (1973), “The Myth of the Rhetorical Situation”, s. 154-161.

³⁰ Ibid, s. 226-231.

³¹ Kjeldsen, (2008), *Retorik idag: introduktion till modern retorikteori*, s. 97-100. / Mral, Gelang och Bröms, (2016), *Kritisk retorikanalys: text, bild, actio*, s. 30.

de tolkas som är mer relevant än den faktiska betydelsen av ordet.³² Giambattista Vico beskriver orden som enbart en behållare för en tanke. Vi kan som talare välja ett ord med förhoppning att publiken ska förstå oss men vi kan aldrig innan veta om ordet för dem motsvarar den tanke du har.³³ Symboler är både de verbala och icke-verbala. Kjeldsen exemplifierar det med en person som kan visa sin kärlek genom att säga "jag älskar dig", men en kärleksförklaring kan också ges i form av blommor, en kyss eller genom dammsugning av lägenheten.³⁴ Kenneth Burke såg människan som en symbolanvändande varelse som använder språket för att förstå och ordna världen.³⁵ Han myntade det retoriska begreppet terministic screens som han definierar som en uppsättning av symboler som tillsammans ger oss en begriplig bild av verkligheten.³⁶

De ord som en talare väljer kan framhäva eller avleda från en viss uppfattning om en händelse. Terministic screens är möjligheter för talaren att rikta uppmärksamheten och definiera vad som har hänt och samtidigt vad som inte har hänt.³⁷ Burke menar att det sätt hur vi väljer att definiera en handling påverkar starkt hur vi sedan beter oss i samband med handlingen.

"The "scientific" approach builds the edifice of language with primary stress upon a proposition such as "It *is*, or it *is not*." The "dramatistic" approach puts the primary stress upon such hortatory expressions as "Thou *shalt*, or thou *shalt not*."³⁸

Ett exempel är att du med ordet "självförsvar" istället för "mord" valt att definiera verkligheten olika (scientific) vilket leder till att människor agerar olika i samband med handlingen (dramatistic) enbart utifrån hur du väljer att belysa verkligheten. Vi känner ingen sympati för en mördare, men om det var i självförsvar han eller hon agerade kan vi istället förstå handlingen och kanske godkänna den. Burke tar upp exemplet att man kan ta bilder av ett objekt ur olika vinklar, med olika ljussättning och premisser som ger olika bilder av samma objekt. På samma sätt fungerar terministic screens, du kan påverka vad som hamnar i fokus med hjälp av ordval.³⁹

---

³² Burke, Kenneth, (1966), "Essays on Life, Litteratur and Method", *Language as symbolic action*, University of Carlefonta, Press LTD, London England. s. 47.

³³ Sigrell, Anders (2008), *Retorik för lärare: konsten att välja språk konstruktivt*, Retorikförlaget. s. 35.

³⁴ Kjeldsen, (2008), *Retorik idag: introduktion till modern retorikteori*, s. 246-247.

³⁵ Ibid, s. 247.

³⁶ Burke, (1966), *Language as symbolic action*, s.44-47.

³⁷ Ibid, s. 45.

³⁸ Ibid, s. 44.

³⁹ Ibid, s. 45.

Utifrån denna möjlighet, att med hjälp av språket definiera verkligheten för att få ett önskat agerande av publiken, kommer terministic screens vara en grund för att förstå hur Rosling påverkar situationen med hjälp av specifika ordval.

“We must use terministic screens, since we can’t say anything without the use of terms, whatever terms we use, they necessarily constitute a corresponding kind of screen; and such screen necessarily directs the attention to one field rather than another.”⁴⁰

4.3.1 Troper

För att kunna finna och bättre analysera ordvalen ligger teorier kring elocutio och utsmyckningen av språket nära till hands. Troper och figurer används för att göra språket mer effektivt, estetiskt och/eller argumentativt. För att avgränsa min uppsats och hålla fokus på frågeställningen kommer uppsatsen enbart att inkludera de fyra huvudtroper som alla troper kan reduceras till eller klassas under: metafor, metonymi, synekdoke och ironi. Eftersom figurer till skillnad från troper ofta utgår från en omformulering av ett längre uttryck blir teorierna om troper mer relevant för min uppsats då jag studerar enstaka ord eller kortare meningar och deras påverkan.⁴¹

En trop är ett ord eller kortare mening som används i överförd eller “oegentlig” betydelse.⁴² En trop kan användas med många olika syften i åtanke men det är omöjligt att säga att en trop alltid har en viss effekt på en åhörare. Vad för funktion de fyller kan alltså endast avgöras från fall till fall.⁴³ Däremot ger Lindqvist Grinde några exempel på effekter de kan fylla i vissa situationer som kan vara till hjälp för att tolka troperna i uppsatsens material.

4.3.1 Metafor, Metonymi, Synekdoke och Ironi.

En metafor är en form av jämförelse som utgår ifrån likhet. Med en metafor vill talaren överföra betydelser, egenskaper eller fysiska attribut från en plats till en annan.⁴⁴ Detta sker i utbyte av ord vilket kräver att det finns någon form av logisk koppling mellan orden för att det inte ska uppfattas som konstigt.⁴⁵ Ett exempel på en metafor skulle kunna vara att säga: “Du är en snigel”; om en person som alltid är försenad. Metaforer kan användas för att väcka en viss

---

⁴⁰ Burke, (1966), *Language as symbolic action* s. 50.

⁴¹ Kjeldsen, (2008), *Retorik idag: introduktion till modern retorikteori*, s. 39.

⁴² Ibid, s. 210.

⁴³ Lindqvist Grinde, (2008), *Klassisk retorik för vår tid*, s. 257.

⁴⁴ Kjeldsen, (2008), *Retorik idag: introduktion till modern retorikteori*, s.221.

⁴⁵ Ad Herennium (2009). *De ratione decendi ad C. Herennium*. 3:uppl. Översättning av Birger Bergh; förord av Kurt Johannesson. Åstorp: Retorikförlaget. s. 140: IV:45.

känsla för något med hjälp av något annat. De kan också användas för att förenkla eller fördunkla vad talaren vill säga.⁴⁶

Metonymi bygger istället på närhet och är en reell förbindelse mellan två olika saker som till exempel en författare och hans verk. Vi kan säga: “Jag har läst mycket Hellspong”; och syftar då till att vi har läst Hellspongs texter.⁴⁷ Precis som metaforer kan de användas för att förenkla och tydliggöra resonemang.⁴⁸

Synekdoke betyder egentligen “förstå något med något annat” och innebär att talaren använder ett snävare begrepp istället för ett vidare eller tvärtom. Med en synekdoke kan talaren beteckna helheten genom en liten del, (*totum pro parte*) eller så kan delen betecknas genom helheten, (*pars pro toto*).⁴⁹ Ett exempel på en synekdoke är “Sverige vann mot Danmark i fotboll”; då det egentligen är det svenska landslaget som vann över det danska landslaget.⁵⁰ Denna trop kan användas för att beskriva, konkretisera något abstrakt eller få en sak att framstå som klart och tydligt.⁵¹

Tropen Ironi används när man säger något men menar något annat. Du kan till exempel ta avstånd från vad du säger med ironi och i många fall istället syfta till motsatsen av vad du sagt. Exempelvis kan talaren säga: “Härligt väder”; när alla vet att det spöregnar ute. Ironi kan ha en humoristisk och/eller argumentativ effekt.⁵² En talare kan använda sig av både verbal och/eller icke-verbal ironi där motsättningen lika gärna kan ske mellan orden som med kroppsspråket och tonläget i röst.⁵³ Mer om vad den icke-verbala kommunikationen innebär kommer att beskrivas under teoriavsnittet “actio” nedan.

4.4 Actio

Inom den klassiska partesmodellen är actio den sista delen och ett viktigt steg för att lyckas med att påverka människor. Oavsett hur mycket tid och energi en talare lägger på att bygga upp ett tal är det först vid framförandet som budskapet tolkas av publiken. Aristoteles skriver

---

⁴⁶ Lindqvist Grinde, (2008), *Klassisk retorik för vår tid*, s. 258-259.

⁴⁷ Kjeldsen, (2008), *Retorik idag: introduktion till modern retorikteori*, s. 211-213.

⁴⁸ Lindqvist Grinde, (2008), *Klassisk retorik för vår tid*, s. 259-262.

⁴⁹ Ad herrenium (2009), s. 139. /

Kjeldsen, (2008), *Retorik idag: introduktion till modern retorikteori*, s. 213-214.

⁵⁰ Kjeldsen, (2008), *Retorik idag: introduktion till modern retorikteori*, s.213-214.

⁵¹ Lindqvist Grinde, (2008), *Klassisk retorik för vår tid*, s. 262-263.

⁵² Kjeldsen, (2008), *Retorik idag: introduktion till modern retorikteori*, s. 214.

⁵³ *Ibid*, s. 215.

att det är i själva framförandet som talaren har störst potential att övertyga då talet inte enbart tolkas utifrån *vad* den säger utan också utifrån *hur* det framförs.

“Det är inte nog att veta vad man bör säga, utan det är även nödvändigt att veta hur man bör säga det, dessutom bidrar det starkt till att talet framstår på ett visst sätt.”⁵⁴

Utöver att kort beskriva *actio* som talarens användning av rösten i form av röststyrka, intonationer och rytm lämnar han området relativt utforskat.⁵⁵ Cicero och Quintilius utökade senare begreppet till att inkludera den icke-verbala kommunikationen som till exempel gester, mimik och handrörelser. Det traditionella begreppet *actio* sträcker sig alltså enbart till det ickeverbala i form av kroppens och röstens olika nyanser. Denna klassiska definition av *actio* kan ge en begränsad analysmöjlighet då det i dagens samhälle finns fler och nya arenor att kommunicera på som den tekniska utvecklingen möjliggör.⁵⁶ Presentationstekniker som till exempel PowerPoint, Gapminder⁵⁷ och Prezi⁵⁸ kan vi idag också se som en del av framförandet. I uppsatsen kommer dock begreppet *actio* att endast syfta till talarens kommunikativa kropps- och röstresurser. Valet att utgå ifrån traditionella begreppet *actio* begränsar min studie men är nödvändig för skilja min uppsats från Ålanders studier. Avgränsningen av *actio* hjälper också denna uppsats att fokusera på frågeställningen kring hur Rosling agerar.

4.4.1 Actiokvaliteter

För att vi ska få en retorisk förståelse för *actio* tolkar vi all icke-verbal kommunikation utifrån att den påverkar vår möjlighet att övertyga eller övertala.⁵⁹ Marie Geleang ger i sin avhandling ett antal retoriska begrepp och teoretiska utgångspunkter för att kunna studera och analysera *actio*.⁶¹ Dessa kallar Geleang för actiokvaliteter. “Actiokvaliteter är de aspekter som skapar nyanser och ger variation åt *actio*. Det handlar inte om vad en talare gör, utan hur”.⁶² De tre teoretiska utgångspunkterna för att analysera är *dynamik*, *energi* och *tempo/rytm*. Dessa begrepp kan beskrivas som enskilda modaliteter, det vill säga som en avgränsat aktivitet från

---

⁵⁴ Aristoteles, (2012), *Retoriken*, 3.1.2.

⁵⁵ Ibid, 3.1.4.

⁵⁶ Mral, Gelang och Bröms, (2016), *Kritisk retorikanalys: text, bild, actio*, s. 122-124.

⁵⁷ Ett mjukvaruprogram som du kan använda för att visa animera statistik från datorn, används bland annat av Hans Rosling under flera TED-talks föreläsningar.

⁵⁸ Ett webbaserat presentationsprogram där du kan skapa egna icke-linjära presentationer.

⁵⁹ Mral, Gelang och Bröms, (2016), *Kritisk retorikanalys: text, bild, actio*, s. 125.

⁶¹ Gelang, Marie, (2008), *Actiokapitalet: retorikens ickeverbala resurser*, Örebro, Retorikförlaget.

⁶² Mral, Gelang och Bröms, (2016), *Kritisk retorikanalys: text, bild, actio*, s. 127.

helheten. När vi tolkar actio bör det dock ske genom det multimodala, en samverkan mellan kroppens samtliga modaliteter.⁶³

4.4.2 Dynamik

För att en talare ska uppfattas som dynamisk måste denne variera sitt actio. Talaren kan till exempel variera antalet rörelser, hur ofta denna tar pauser och mängden utrop eller vinkningar. Talaren kan också variera storleken i sin röstmelodi och rörelser. Variation i de andra actiokvaliteterna skapar också ett dynamiskt actio. En dynamisk talare kan uppfattas som intressant, engagerad och intagande medan en odynamisk talare kan uppfattas som trist, grå och tråkig.⁶⁴

4.4.3 Energi

Energien hos en talare påverkar om denne uppfattas som engagerad eller oengagerad, närvarande eller frånvarande och om denne söker dialog eller undviker det. Energi kan man mäta utifrån *flöde*, *intensitet* och *fokus*.

Gelang beskriver flöde som den energi, konstant eller varierat, som finns i actiouttrycken och som ofta studeras multimodalt under en längre tidsperiod. Är energiflödet sammanlagt lågt kan talaren framstå som oengagerad medan ett hastigt varierande energiflöde istället kan bli obegripligt för publiken. En bra talare har ett jämt men omväxlande energiflöde som följer decorum.⁶⁵

Med intensitet menas i vilken grad energin finns i actiouttrycken, hög intensitet kan uppfattas som anspänt medan motsatsen kan visa på oengagemang. Vad som anses vara hög eller låg intensitet bör också tolkas utifrån bland annat publikens förväntningar och talarens inledande ethos.⁶⁶

Med fokus menas i vilken grad energin är koncentrerad i betydelsebärande modaliteter. En talare bör lägga energi på rörelser som har betydelse för att undvika "Energiförluster/Energiläckage". Genom att lägga fokus på betydelsefulla actiouttryck och rikta dessa mot publiken kan talaren undvika misstag i kommunikationen. Sammantaget ger uppdelningen av

---

⁶³ Ibid, s. 126-127.

⁶⁴ Gelang, (2008), *Actiokapitalet: retorikens ickeverbala resurser*, s. 210.

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Ibid, s. 208-210.

energi i flöde, intensitet och fokus en djupare förståelse för på vilket sätt energi kan gestaltas i actio.⁶⁷

4.4.4 Tempo/Rytm

Tempo är den grundläggande takten i talet medan rytm är de variationer som sker i tempot. En talare som har ett stadigt och stabilt tempo genom hela föreläsningen uppfattas som samlad, lugn och engagerad medan ett hackigt eller ryckigt tempo istället uppfattas som osäkert, fladdrigt eller nervös. Rytm kan fördelaktigt förändra tempot av olika modaliteter eller multimodaliteter för att skapa en mer dynamisk effekt.⁶⁸

---

⁶⁷ Mral, Gelang och Bröms, (2016), *Kritisk retorikanalys: text, bild, actio*, s, 129.

⁶⁸ Gelang, (2008), *Actiokapitalet: retorikens ickeverbala resurser* s. 211.

5. Metod och material

Analysmaterialet som uppsatsen ägnar sig åt är Hans Roslings tal under insamlingsgalan “Hela Sverige Skramlar” som hölls i Globen och sändes på SVT den 29:e december 2015. Galan var ett ideellt drivet event där alla intäkterna gick oavkortat till UNHCR för att hjälpa till i den flyktingkris man befann sig i.⁶⁹ Det videomaterial jag studerat fanns att se på i SVT-play⁷⁰ fram till den 29:e september 2016, men klippet finns även på YouTube⁷¹. Jag har själv laddat ner klippet och sparat det för att säkerställa att materialet finns kvar. Hans Roslings tal är det material som uppsatsen kommer att analyseras utifrån den metod som beskrivs nedan.

Utöver detta finns det även annat intressant material kring flyktingkrisen och Hans Rosling. Ett flertal intervjuer i diverse medier; till exempel i Aktuellt⁷² och DR Nyheter⁷³, hade varit intressanta att studera som vidare forskning i ämnet. Jag har valt att inte analysera dessa för att de inte har väckt någon kontroversiella diskussioner utan har enbart fått positiv kritik.

5.1 Metod

Uppsatsen utgår från att retorikanalys används för att förstå det persuasiva i ett budskap, det vill säga tecken och symboler som syftar till att övertyga. Aristoteles klassiska definition av retoriken som förmågan att i varje enskilt fall uppfatta det som kan vara övertygande eller övertalande är grundläggande i många av de teorier jag använder.⁷⁴ En kvalitativ retorisk-hermeneutisk metod tillämpas i uppsatsen. Retoriken utgår ofta från en eller flera kvalitativa metoder för att gå på djupet i det enskilda fallet för att till slut ge en entydig bild av sammanhanget.⁷⁵ Den kvalitativa studien passar uppsatsen då den fokuserar på endast ett taltillfälle jämförelsevis med en kvantitativ studie som har en större mängd material men då också svårare att gå in på detaljer som till exempel actio. Uppsatsen har präglats av en tolkande

---

⁶⁹ Hela Sverige Skramlar, <http://www.helasverigeskramlar.se/>, hämtad: 2016-05-08.

⁷⁰ SVT play, Hela Sverige Skramlar, *Hans Roslings brandtal*, <http://www.svtplay.se/klipp/3909543/hans-roslings-brandtal>, hämtad: 2018-05-16.

⁷¹ YouTube, SVT, *Hans Rosling i Globen om flyktingkrisen - Hela Sverige Skramlar*, SVT, <https://www.youtube.com/watch?v=pHEsjQEsVyk>, hämtad: 2018-05-16.

⁷² YouTube, SVT, *Hans Rosling om flyktingkrisen. (7/9 i SVT Aktuellt)*, <https://www.youtube.com/watch?v=CYIGrH5xFhc>, hämtad: 2018-05-16.

⁷³ YouTube, DR Nyheder, *Hans Rosling: Man skal ikke bruge medier til at forstå verden - Deadline på DR2*, <https://www.youtube.com/watch?v=bcpjl0mxRvs>, hämtad: 2018-05-16.

⁷⁴ Aristoteles (2012). *Retoriken*, 1.2.1; 1356a.

⁷⁵ Mral, Gelang och Bröms, (2016), *Kritisk retorikanalys: text, bild, actio*, s. 14-15.

ansats där den hermeneutiska tolkningsprocessen, en rörelse mellan delen och helheten, gör att en djupare förståelse för båda delarna kan uppnås.⁷⁶

För att kunna analysera mitt material och besvara frågeställningarna har jag valt att dela upp analysavsnittet i tre delar. Först kommer uppsatsen att analysera den retoriska situationen enligt Bitzers modell med ett påträngande problem, publik och retoriska villkor. Inom villkor analyseras Rosling inledande ethos och de förväntningar som finns vilket delvis är de villkor han måste förhålla sig till.

Därefter kommer en tolkande närstudie av materialet genomföras för att hitta de utmärkande delarna och aspekterna av vad Rosling säger. Fokus görs på att studera Roslings språkanvändning genom att tolka fram vilka terministic screens och troper som är mest framträdande. I fokus kommer begreppen “scientific” och “dramatistic” användas för att beskriva hur han förhåller sig till situationen men också hur han med hjälp av specifika ordval kan påverka publiken. För att bättre kunna uppmärksamma och analysera vad Rosling säger kommer stilfigurer under kategorin troper att användas.

Slutligen kommer Roslings framförande analyseras utifrån begreppet actio med fokus på Marie Gelangs teorier kring actiokvaliteter. De tillfällen som är framträdande i talet både verbalt och icke-verbalt kommer vidare att transkriberas för att bättre kunna tolka hur Rosling både förhåller sig till och påverkar för att övertyga. En multimodal transkribering av sekvenserna kommer att göras utifrån den metod som presenteras i kritisk retorikanalys.⁷⁷ I transkriberingen av actio kommer en sekvens till exempel beskrivas på följande sätt.

Rosling sade: [...] ne nej, ssch... Det är liksom allvarligt, det är svårt att förstå sig på krig. [...]

Rosling gjorde: Han stod med vänstra handen i fickan medan högra handen var höjd framåt som han med en gest viftade nedåt. Han knöt sedan ihop handen och slog lätt ner armen till en hängande position bredvid sidan av kroppen. Kroppsspråket var avslappnat och han tittade ner på publiken framför sig. Rösten var lugn.

---

⁷⁶ Mral, Gelang och Bröms, (2016), *Kritisk retorikanalys: text, bild, actio*, s. 40.

⁷⁷ *Ibid*, s. 141-142.

Innehållet i den multimodala transkriberingen sätts sedan i relation till helheten och tolkas utifrån de teoretiska utgångspunkterna i uppsatsen. Transkriberingar finns i analysen och som bilagor i uppsatsen.

5.2 Metod- och materialproblem

En närstudie av kroppsspråket har komplikationer då den videoinspelning jag studerat styrs av SVT och jag kan inte själv välja vad som syns i bild. Detta gör att under två sekvenser har SVT valt att filma en helhetsbild av Globen och senare även Roslings PowerPoint i bild och därmed kan jag inte se hans gester. Ur ett actio-perspektiv kommer endast dessa sekvenser analyseras utifrån Roslings röstresurser då jag har valt att utesluta de visuella hjälpmedel han använder.

Kvaliteten på bild och ljud anser jag vara tillräckligt bra för att analysera materialet. Däremot är det problematiskt att det enda inspelade materialet av händelsen jag har funnit utgörs av SVT's inslag vilket gör det problematiskt om de skulle välja att ta bort videon för allmänheten. Jag kan heller inte vara helt säker på att materialet har redigerats på något vis i efterhand, men eftersom det sändes live ser jag inte detta som ett stort problem men medvetenheten om det är bra.

Kvalitativ analys av actio innebär en närstudie av materialet där man studerar varje sekvens flera gånger om för att uppmärksamma detaljer. Urvalet av vad som presenteras i uppsatsen är gjort utifrån det jag upplever som mest talande och med tanke på en passande omfattning av material. I analysdelen kommer sju olika sekvenser att analyseras multimodalt som är talande för syftet i uppsatsen.

6. Analys

För att kunna analysera mitt material och besvara frågeställningarna har jag valt att dela upp analysavsnittet i tre delar. Först kommer uppsatsen att analysera den retoriska situationen enligt Bitzers modell med ett påträngande problem, en retorisk publik och retoriska villkor. Inom villkor analyseras Rosling inledande ethos och vilka förväntningar publiken hade. Därefter kommer en analys av Roslings ordval och hur han påverkar situationen med dessa. De teorier som är grundläggande i denna del är Kenneth Burke med terministic screen, klassisk retorik elocutio och troper. Till sist kommer en actioanalys som baseras på Marie Gelangs teoretiska utgångspunkt i actiokvaliteter för att besvara frågan hur Rosling övertygar med hjälp av sin röst och sitt kroppsspråk.

6.1 Retorisk situation

Analys av den retorisk situation ger möjlighet att bättre förstå och kartlägga kontexten. Varför höll Rosling ett tal, till vilka riktade sig talet och vilka retoriska villkor fanns i situationen? Analys av en retorisk situation gör att en uppsats kan ge en tolkning av helheten och inte enbart som ett fristående objekt.⁷⁸ ”Hela Sverige Skramlar”, 29 september 2015, blev en av de största välgörenhetsgalorna som någonsin anordnats i Sverige, vilket visade hur viktigt det svenska folket tyckte det var att hjälpa flyktingar just då.⁷⁹ Samtidigt under hösten tog Sverige emot upp till 10’000 asylsökande i veckan vilket ledde till att regeringen den 24 november samma år beslutade att minska antalet flyktingar som kan söka asyl i Sverige. Det var alltså endast två månader efter välgörenhetsgalan som Sverige valde att lägga sig på EU:s minimumkrav för hur många flyktingar landet skulle ta emot. Detta visade på en tydlig förändring i svenska folkets inställning till flyktingmottagning. Vi gick från att visa öppenhet till att stänga gränserna. MSB, Myndigheterna för samhällsskydd och beredskap hade inför hösten 2016 räknat med en minskning av flyktingar men kunde inte haft mer fel då flyktingkrisen i Sverige under hösten uppmättes till den största vi sett sedan andra världskriget.⁸⁰ Med detta sagt hölls ”Hela Sverige Skramlar” innan de politiska förändringarna och innan medier skrev i tidningarna om

---

⁷⁸ Mral, Gelang och Bröms, (2016), *Kritisk retorikanalys: text, bild, actio*, s. 26-27.

⁷⁹ SVT, *Så var Hela Sverige Skramlar från Globen*, <http://www.svt.se/kultur/foelj-hela-sverige-skramlar-direkt-fran-globen>, hämtad: 2018-05-16.

⁸⁰ Sveriges Radio, P1 Kaliber, *Nyhetsdokumentär: När Sverige stängde gränsen*, <https://sverigesradio.se/sida/avsnitt/700845?programid=1316>, hämtad: 2018-05-16.

massinvandringen. Hade galan istället arrangerats tre månader senare hade den antagligen inte fått samma framgång. Arrangörerna lyckades välja rätt tidpunkt för välgörenhetsgalan medan det svenska folket var mottagliga.

Alla som medverkade under galan gjorde detta ideellt. Rosling tillsammans med alla artister valde alltså att oavlönat ge sin tid för att engagera sig i flyktingkrisen. Detta gjorde att Rosling har ett starkt inledande ethos redan från början. Rosling visade på äkta intresse och välvilja till andra människor. Han gjorde inte detta av ekonomiska skäl.

6.1.1 Det påträngande problemet

Det påträngande problemet skriver Bitzer ska vara någonting som talaren kan vara med och påverka.⁸¹ Den mest uppenbara anledningen till att galan anordnades var för att samla in pengar till UNHCR. Eftersom Rosling höll sitt tal under denna gala var det av situationen givet att han borde övertyga publiken att skänka pengar. Detta påträngande problem gick att lösa med hjälp av retorik. Att påverka publiken att bidra med pengar till insamlingen upplevdes som det huvudsakliga påträngande problemet. Bitzer skriver dock i sin artikel att det kan finnas flera exigence där vissa är mer framträdande än andra. De kan vara fler retoriska problem som går att lösa med retorik men problemet måste inte vara löst efter ett taltillfälle.⁸² Till exempel så behövde UNHCR även efter galans insamling mer pengar för att kunna bedriva sin verksamhet. Detta gjorde att även om det retoriska problemet att samla in pengar gick att lösa med retorik kvarstod problemet även efteråt.

Utöver detta fanns det även andra påträngande problem under taltillfället. Rosling hade tidigare sagt till tidningen Expressen att hans uppgift i flyktingkrisen var att undervisa.⁸³ Rosling hade ett uppdrag som gick att lösa med hjälp av retorik, nämligen att upplysa publiken om vad som hände i Syrien. Detta blev även tydligt då Rosling presenterades av galans konferencierer och de sade, "vi har ju bett dig att komma hit för att du ska förklara vad det är som händer".⁸⁴ Ett annat påträngande problem i situationen var alltså att få publiken att förstå hur situationen i Syrien såg ut och vad UNHCR kunde göra med de pengarna som samlades in.

---

⁸¹ Bitzer (1968), "The Rhetorical Situation", s 7.

⁸² Ibid.

⁸³ Expressen, *Hans Rosling: "Det är lätt att bli berömd"*,

<http://www.expressen.se/nyheter/hans-rosling-det-ar-latt-att-bli-beromd/>, hämtad 2018-05-06.

⁸⁴ Se bilaga 1, 0:00-1:04.

Ett mindre framträdande problem som inte var lika självklart givet utav situationen var själva kriget i Syrien. Vad jag menar med mindre framträdande var att ”Hela Sverige Skramlar” anordnades för att hjälpa de oskyldiga som drabbades av kriget och inte för att stoppa kriget i sig. Dock var kriget ett påträngande problem som Rosling försökte att skapa under sitt tal. Genom att säga att kriget måste ta slut, alla måste ha hjälp överallt och att det svenska folket kan vara med och påverka.⁸⁵ Detta var dock inte ett retoriskt problem enligt de kriterier som Bitzer gav oss utan istället något Rosling skapade under sitt taltillfälle. Att stoppa kriget i Syrien var inte direkt kopplat till den publik som satt vid galan. Publiken hade inte möjlighet att påverka det påträngande problemet utan den möjligheten låg mer troligt hos regeringar, landet och organisationer som FN.

För att få en bättre förståelse för den retoriska situationen utifrån Bitzers modell måste publiken kunna påverka det påträngande problemet.⁸⁶ Så vilka var publiken?

6.1.2 Den retoriska publiken.

Eftersom ”Hela Sverige Skramlar” sändes i direkt TV och i efterhand även var tillgängligt via SVT-play hade Rosling en bred publik. Han var tvungen att anpassa sig till den fysiska publiken som var i Globen samtidigt som han antagligen också ville nå ut till alla som såg på galan hemifrån. Utifrån detta skulle vi kunna se att den retoriska publiken var hela det svenska folket. I stort sett alla människor som såg eventet live hade möjlighet att påverka det påträngande problemet att skänka pengar. Då målsättningen var att samla in pengar blev den retoriska publiken i första hand vuxna personer med egen inkomst. Det andra påträngande problemet att informera om läget i Syrien var något som är relevant för även yngre människor och de som såg talet i efterhand. Den retoriska publiken var alltså svenska folket, framförallt personer i åldrarna 18+.

Hans Rosling var för många personer redan känd sedan tidigare och med intresse kom också förväntningar som publiken hade på talaren.

6.1.3 Retoriska villkor

Inför taltillfället fanns det många omständigheter som påverkade Roslings möjlighet att nå ut till publiken. Enligt Bitzer bör talaren beakta situationens retoriska villkor, (*constraints*) för att

---

⁸⁵ Se bilaga 1, 6:13-7:12, 8:17-9:38.

⁸⁶ Bitzer (1968), ”The Rhetorical Situation” s. 7-8.

kunna övertyga.⁸⁷ Ett av de retoriska villkoren var Roslings inledande ethos. Vad hade publiken för tidigare erfarenheter av honom och vad påverkade hans möjlighet att övertyga i denna situation? Som nämnts tidigare hade Rosling inför galan varit delaktig i flera olika tv-intervjuer om flyktingkrisen och där lyckats stärka sitt ethos och skapat en karaktär med dygder som välvilja, omtanke och sunt förnuft.. I intervjuerna var han tydlig med att Sverige skulle kunna hjälpa till mer under krisen. Han beskrev brister i hur regeringen hade infört begränsningar som försvårade för flyktingar att ta sig till Sverige.⁸⁸ Han uppfattades förnuftig, rolig och som en person med sunda värderingar baserat på fakta och erfarenhet. Folket uppskattade att han på ett pedagogiskt sätt visade på samband och statistik med konkreta exempel samtidigt som han kunde vara kritisk med fakta. Rosling blev tack vare detta galans "övertäckning" till svenska folket och visade då att han hade ett starkt förtroende hos publiken redan innan talet. Tidigare hade Rosling arbetat som läkare i Moçambique, varit med och startat upp organisationen "Läkare utan gränser"⁸⁹ och arbetade vid detta tillfälle som professor i internationell hälsa. Han var också en av Sveriges bäst betalda föreläsare vilket visade på att han hade ett starkt förtroende utöver frågan kring flyktingkrisen.⁹⁰

En omständighet allt detta ledde till var att publiken såg Rosling som en motpol till flyktingfientlighet och då även en motpol till Sverigedemokraterna och deras partiledare Jimmie Åkesson. Om Sverigedemokraterna stod för en minskad invandring gav Roslings sätt att tala om flyktingar en motsatt bild. Detta var tydligt då en Facebook-grupp spreds under hösten innan galan med titeln "Vi som vill se Hans Rosling debattera mot Jimmie Åkesson i SVT.", där över 85 000 personer hade visat sig intresserade.⁹¹ Rosling hade alltså förväntningar från publiken att han inte skulle samtycka med Sverigedemokraternas politik eller värderingar.

---

⁸⁷ Bitzer (1968), "The Rhetorical Situation", s. 8.

⁸⁸ Detta är en av flera intervjuer där Rosling bland annat förklarar anledningen att flyktingarna från Syrien använder illegala och farliga transportmetoder för att ta sig ut ur landet. Anledningen är att Sveriges regering har en lag som kallas transportansvar som gör det omöjligt för flygbolag att ta med passagerare som vill fly.

Youtube, SVT, *Hans Rosling om flyktingkrisen. (7/9 i SVT Aktuellt)*

<https://www.youtube.com/watch?v=CYIGrH5xFhc>, hämtad: 2016-10-17.

⁸⁹ Läkare utan gränser är en medicinsk humanitär organisation som bistår människor som drabbats av kriser, krig och naturkatastrofer med sjukvård. Läkare utan gränser, www.lakareutangranser.se, hämtad: 2016-10-20.

⁹⁰ DI, *Rekordår för motivationstalare*,

<http://www.di.se/artiklar/2012/7/23/rekordar-for-motivationstalare/>, hämtad: 2016-10-17.

⁹¹ Facebook, "Vi som vill se Hans Rosling debattera mot Jimmie Åkesson i SVT.",

<https://www.facebook.com/events/727449977382190/>, hämtad: 2016-10-24.

Detta var ett retoriskt villkor som Roslings inledande ethos hade påverkat och som begränsade eller möjliggjorde hans chanser att övertyga.

Retoriska villkor behöver inte enbart begränsa talaren utan kan även vara en möjlighet för talaren i situationen.⁹² Roslings möjlighet att övertyga publiken att skänka pengar till UNHCR var tacksam då det var i linje med publikens dåvarande doxa. Roslings uppgift var att hålla ett tal under en gala där publiken hade en positiv inställning till temat. Det fanns goda möjligheter att anpassa sig till publikens doxa och följa decorum.

---

⁹² Bitzer (1968), "The Rhetorical Situation", s. 8.

6.2 Terministic Screens & Troper

Analysen har nu gett en bättre förståelse för den retoriska situationen. Det ger oss möjligheten att analysera huruvida Rosling förhöll sig till de förväntningar som situationen gav och hur han utifrån detta också kunde påverka situationen. Denna del av analysen kommer att fokusera på ordvalen i talet. Eftersom detta är en kvalitativ studie analyseras ett urval av ord och meningar som upplevs mest relevanta för den frågeställning uppsatsen har. Ordvalsanalysen sker i kronologisk ordning.

6.2.1 Ordval i talet.

Inledningsvis i talet avbröt Rosling publikens applåder och kontrasterade den muntra stämningen genom att påpeka att situationen var allvarlig. "... det är liksom allvarligt. Det är svårt att förstå sig på krig."⁹³ Strax efteråt i samma stycke uppmärksammade han återigen allvaret i sammanhanget: "Min uppgift ikväll den är allvarlig".⁹⁴ Eftersom Rosling valde att definiera situationen de befann sig i som allvarlig fick detta också konsekvensen att publiken tystnade. Burke beskriver just detta samband mellan att talaren definierar (scientific) något som leder till att publiken förväntas agera (dramatistic) på ett visst sätt.⁹⁵ I det här fallet ledde Roslings ordval till ett direkt agerande från publiken i form av att de slutade applådera och istället lyssnade. När någonting är allvarligt kan det väcka känslan av att det är ont om tid, farligt eller skadligt. Det kan tolkas som en varning till publiken och en uppmaning att nu behöver de göra eller ändra på något annars riskerar de att drabbas av fara. Rosling använde sig inte av ironi eller annan form av humor inledningsvis vilket kan tolkas som att han själv tog situationen på allvar. Att definiera situationen som allvarligt var väl anpassad till decorum och publikens förväntningar. Det var en välgörenhetsgala för att hjälpa utsatta människor på flykt vilket gjorde att ordvalet inte var oväntat. Rosling anpassade sig till situationen och följde här också den doxa som publiken kan tänkas haft i stunden.

Efter inledningen ville Rosling att publiken i Globen skulle föreställa sig att de var det Syriskas folket. "Tänk er in, ni är ungefär tolv tusen människor här i globen, tänk er in att ni är Syriens befolkning, 24 miljoner, det innebär att var och en av er är två tusen syrier."⁹⁶ Detta

---

⁹³ Se bilaga 1, 1:04–1:32.

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ Burke, (1966), *Language as symbolic action* s. 44.

⁹⁶ Se bilaga 1, 1:32–3:12.

kan tolkas som en synekdoke där helheten betecknas genom delen.⁹⁷ Delen var publiken i Globen som betecknade helheten, det Syrianska folket. Denna trop har precis som Lindqvist Grinde beskriver en effekt att hjälpa till att konkretisera någonting abstrakt.⁹⁸ Rosling använde denna trop för att på ett åskådligt sätt beskriva var de syriska befolkningen befann sig genom att dela in den närvarande publiken i olika delar. På detta sätt försökte han med retorik lösa det påträngande problemet att informera publiken. Denna synekdoke fick ytterligare en effekt då Rosling kunde använda sig av ord som “ni” och “eran situation” när han egentligen pratade om flyktingarna. Här kunde tropen nu användas för att överföra egenskaper/känslor från syriska befolkningen till publiken.

Vidare i talet valde Rosling att avsluta det andra stycket med att lägga emphasis på ordet välkomna: “Ni representerar dom 80 tusen syriska flyktingar som kommit till Sverige. Välkomna.”⁹⁹ När Rosling sade “Välkomna” var det riktat till personerna på de tre främre raderna som representerade de flyktingar som tagit sig till Sverige. Ordet välkomna syftar till att få en grupp människor att känna sig väl till mods i en ny situation. I detta sammanhang ville Rosling antagligen att det svenska folket skulle ta emot flyktingarna och hälsa dem välkomna. Språket kan användas för att rikta uppmärksamheten och definiera verkligheten som också påverkar hur publiken ska agera.¹⁰⁰ Ansvaret för att flyktingarna skulle känna sig välkomna låg hos det svenska folket. För att visa hur ordvalet påverkade situationen skulle vi kunna tänka oss att Rosling istället hade använt ordet tacksamma. “Ni som har kommit hit, var tacksamma”. Detta skulle då lagt över ansvaret på flyktingarna att visa tacksamhet. Men istället anpassade sig Rosling till den retoriska situationen genom att visa på välvilja till flyktingarna och påverkade publiken att agera välkomnande.

I det tredje stycket började Rosling med att säga: “Det är ert mod, ... modet hos dom här människorna, de risker dom har tagit, den beslutsamhet dom har...” och syftade då återigen till de flyktingar som tagit sig till Sverige. Här kan vi se att Rosling arbetade med att stärka flyktingarnas ethos genom att fokusera på positiva egenskaper som modiga, risktagande och beslutsamma. Återigen kan vi se hur Rosling med hjälp av terministic screening påverkade situationen genom att definiera flyktingarna som modiga. Modiga människor som tagit stora

---

⁹⁷ Ad Herennium, (2009). *De ratione decendi ad C. Herennium*, s. 139 /

Kjeldsen, (2008), *Retorik idag: introduktion till modern retorikteori*, s 213-214.

⁹⁸ Lindqvist Grinde, (2008), *Klassisk retorik för vår tid*, s. 262-263.

⁹⁹ Se bilaga 1, 1:32–3:12.

¹⁰⁰ Burke, (1966), *Language as symbolic action* s. 45.

risker för att ta sig till Sverige. Personer som är modiga och tar stora risker för deras eget och familjens liv förväntas vi respektera och se upp till. Han skapade en känsla av att flyktingarna hade gjort mycket och att det då var upp till svenska folket att ta ansvar för situationen. Rosling visade med detta ordval också på stor förståelse för hur verkligheten såg ut för Syriens befolkning och undervisade samtidigt publiken.

Vidare i samma stycke valde Rosling att använda ordet pinsamt samtidigt som han ursäktande förklarade varför flyktingarna inte hade lätt att ta sig till Sverige. “Det är pinsamt dom faror ni har behövt utsätta er för, att vår regering och Europas regering ska förneka er att söka asyl där ni är...”¹⁰¹ och avslutade sedan stycket med att säga: “Det är pinsamt. Förlåt. Förlåt”¹⁰². Med ordvalet pinsamt och förlåt styrde Rosling hur publiken skulle se hanteringen av flyktingkrisen hittills. Pinsamhet är en besvärande känsla som kommer av insikt eller medvetenhet om en felaktig handling. En naturlig följd av insikten om en felaktig handling är att be om förlåtelse som följs av en förändring av ett beteende. Burke skriver att oavsett vilka ord vi använder kommer de vi valde alltid att motsvara och rikta uppmärksamheten mot den verklighetsbild vi själva ser.¹⁰³ När Rosling använde orden pinsamt och förlåt gav han en bild av den verklighet där hans och Sveriges handlingar hade varit pinsamma.

Var det Rosling som hälsade flyktingarna välkomna och ursäktade sig och bad om förlåtelse? Rosling skulle kunna gjort det som privatperson men i situationen gjorde sig Rosling till representant för svenska folket. Eftersom Sveriges invånare inte var och en hade möjlighet att hälsa flyktingarna välkomna blev han ett språkrör för det svenska folket. Han kunde ha sagt “Jag vill välkomna er”, eller “Förlåt mig” men valde istället att enbart säga välkomna och förlåt. Vad som ytterligare stärker tolkningen att Rosling ville representera Sverige var att han vid flera tillfällen använde orden vi och vår: “att vi till slut har fattat...”¹⁰⁴, “vi förstår”¹⁰⁵, “vår regering”¹⁰⁶, vilket var ordval som blev representativa för det svenska folket. Rosling väckte känslan av att det inte bara var han som bad om ursäkt utan publiken som bad om ursäkt till flyktingarna genom Rosling.

---

¹⁰¹ Se bilaga 1, 3:12 - 4:24.

¹⁰² Ibid.

¹⁰³ Burke, (1966), *Language as symbolic action*, s 50.

¹⁰⁴ Se bilaga 1: 3:12 - 4:24.

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ Ibid.

På detta sätt påverkade Rosling situationen till stor del med hjälp av sina ordval. Genom att låta några i publiken representera flyktingarna skapade han ett vi och ni där han kunde definierade sin verklighetsbild. "Vi, det svenska folket, välkomnar flyktingarna och ber om ursäkt för våra handlingar. Ni, flyktingarna, var modiga och beslutsamma och ni ska känna er väl till mods inför er nya livssituation i Sverige." Detta följde de förväntningar som publiken hade på Rosling att ta flyktingarnas parti och uppmana Sverige att till större grad hjälpa flyktingar. Rosling adresserade också det retoriska problemet att informera om situationen i Syrien och hur livet kunde se ut för flyktingarna.

6.2.2 Övertyga med ethos, pathos och logos.

För att lösa det påträngande problemet att samla in pengar valde Rosling att uppmärksamma hur viktig roll pengar har för att driva ett flyktingläger. Han visade på ett handlingsorienterat och logiskt tänkande när han sade att medmänsklighet och kärlek var viktigt men att dagens uppgift handlade om pengar. "Pengar är väldigt viktiga när ens hem är förstört och man är på flykt".¹⁰⁷ Med denna övergång stärkte han sin trovärdighet genom att bemöta motargumentet att det behövs mer än bara pengar. Utan att förminska vikten av medmänsklighet uppmärksammade Rosling behovet av pengar. För att övertyga publiken om att UNHCR var en organisation som hade möjlighet att påverka situationen använde Rosling orden sjukt bra, professionella och effektiva för att beskriva organisationen. "UNHCR är en av dom, de är proffs som sköter det, dom är effektiva."¹⁰⁸ Han använde här sitt eget ethos för att övertyga publiken om att skänka pengar, litar publiken på honom kan de också lita på det han säger om UNHCR.

Rosling gick vidare med att berätta att UNHCR behövde 25 kronor per dag per flykting för att kunna bistå med boende, mat och livsnödvändiga saker i flyktinglägren. Han tog sedan upp att de vid detta tillfälle endast hade tillgång till tio kronor per flykting per dag. "Men problemet och det skamliga problemet det är alltså att dom har bara fått tio."¹⁰⁹ Här valde Rosling att använda ordet "skamliga" vilket återigen går att koppla till någonting som är pinsamt. Pinsamt och skamligt är två definitioner som syftar till ungefär samma verklighetsbild. Rosling ville påverka situationen genom att få publiken att känna sig skamsna över situationen i flyktinglägren. Genom att ge pengar till UNHCR hade de istället varit med

---

¹⁰⁷ Se bilaga 1, 4:24 - 5:25.

¹⁰⁸ Ibid, 5:25 - 6:13.

¹⁰⁹ Ibid, 6:13 - 7:12.

och gjort skillnad och behövde då inte längre skämmas. Han använde sedan ett logiskt resonemang som väckte känslor när han förklarade konsekvensen av att UNHCR periodvis inte har råd med mat till flyktingarna. "...man ska inte lämna unga, frustrerade, hungriga män i ett sådant här sammanhang, det är dumt!" Här beskrev Rosling en logisk slutledning som lämnade publiken att tänka vad som händer med matbrist i flyktingläger. Rosling övertygar publiken med pathos och logos där den logiska slutledningen väckte en känsla av att detta inte var okej.

Rosling använde sig av alla tre retoriska bevismedel för att övertyga publiken om att skänka pengar. Genom sin synekdoke där publiken fick representera flyktingar skapade Rosling engagemang och gjorde problemet påtagligt för publiken. Han övertygade genom att stärka UNHCRs ethos samtidigt som han skapar en känsla av ansvar hos publiken genom att använda orden pinsamt, förlåt och skamligt. Rosling övertygade också med logos genom förnuftiga resonemang och logiska slutledningar.

6.2.3 Kontroversiellt budskap

Rosling hade hittills varit tydlig med att flyktingarna var välkomna, modiga och att det svenska folket och regeringen borde skämmas. Allt detta var anpassat till publikens doxa och hans inledande ethos. Han hade med dessa ordval visat på en tydlig definition av verkligheten (scientific) vilket leder till att publiken förväntas agera med handlingar utifrån denna verklighet genom att skänka pengar men också att visa respekt för de flyktingar som har kommit hit (dramatistic).

Mot slutet av sitt anförande valde Rosling att jämföra kostnaden mellan vad det kostade att ha flyktingar i flyktingläger med vad Sveriges regering hade budgeterat för flyktingar i Sverige. "... regeringen i sin proposition för nästa år har reserverat 500 spänn om dagen per flykting. Femhundra, vet ni hur mycket mer det är än 10 kronor."¹¹⁰. Genom att jämföra 500 kronor med 10 kronor per flykting per dag blir det tydligt att detta är en stor skillnad. Det var delvis denna jämförelse som skapade de kontroversiella uppfattningarna att Rosling sympatiserar med Sverigedemokraterna. Sverigedemokraterna hade nämligen länge sagt att invandringen var för dyr och att vi istället skulle kunna hjälpa fler flyktingar om vi minskade eller stoppade flyktingarna att komma till Sverige.¹¹¹ Vad som ytterligare stärkte känslan av att

---

¹¹⁰ Se bilaga 1, 7:12 - 8:17.

¹¹¹ Sverigedemokraterna, Flyktingpolitik, *Flyktingpolitik*, <https://sd.se/var-politik/flyktingpolitik/>, hämtad: 24/4-2018.

Rosling gick emot publikens uppfattning om honom i detta exempel var de ordval han använde. Rosling konstaterar att publiken borde kunna se skillnaden på 10 och 500 kronor. Detta skulle kunna tolkas som en form av ironisk ifrågasättning av publikens förmåga att göra beslut utifrån enkel matematik. Kjeldsen beskriver en underkategori inom ironi som hon kallar den hånfulla ironin. Den finns i olika grader och förlöjligar, avslöjar och blamerar en motståndare.¹¹² Genom att ironisera och förlöjliga den svenska regeringens beslut att budgetera 500 kronor per flykting istället för att prioritera UNHCRs grundbehov gav han en bild hur vi bör prioritera. Att enbart skildra kostnaden och inte skillnaden i livskvaliteten för flyktingarna ger en förenklad bild av någonting komplext. När Rosling lämnade dessa siffror att tala för sig själva gick det emot den tidigare uppfattningen publiken hade att Rosling var för flyktingmottagning i Sverige.

Det går att diskutera ifall detta var tillräckligt för att rättfärdiga de kommentarer Rosling fick i efterhand om att han tyckte som Sverigedemokraterna. Han gav dock ett tydligt konstaterande att lösningen på problemet inte var att fler och fler flyktingar skulle komma till Sverige. Det problem Rosling pratade om var kriget i Syrien som publiken kunde vara med och påverka enligt honom. ”Ni kan ikväll, vad ni ger, ni har makten i det här landet i en demokrati, när ni ger själva så styr ni också vad regeringen gör...”.¹¹³ Rosling skapade här ett nytt påträngande problem som nämnts tidigare under retorisk situation. En insamlingsgala som denna var dock fel instans för att övertyga om att kriget måste stoppas.

För att övertyga ser vi i denna analys att Rosling använde sig utav de klassiska bevismedlen ethos, pathos och logos för att lösa de retoriska problem situationen hade. Genom att definiera verkligheten med ordvalen pinsamt och skamligt visade han också hur publiken skulle agera. Han påverkade situationen genom att gå emot publikens förväntningar och tog upp kostnaden för flyktingar i Sverige.

---

¹¹² Kjeldsen, (2008), *Retorik idag: introduktion till modern retorikteori*, s. 217.

¹¹³ Se bilaga 1: 8:17 – 9:38.

6.3 Actio analys

I denna del kommer actio att analyseras utifrån actiokvaliteterna dynamik, energi och tempo/rytm. Roslings kropps- och röstresurser kommer att kontextualiseras utifrån den givna situationen och de omständigheter som har nämnts i tidigare situationsanalys. Gelang skriver i sin bok att actio bör tolkas utifrån situationen och i relation till budskapet.¹¹⁴ En handling eller gest får sin betydelse utifrån situationen vilket gör att actio kommer att analyseras multimodalt samt kontextbundet. Hur Rosling förhöll sig till situationen och hur han övertygade med hjälp av röst och kroppsspråk kommer också att förtydligas med hjälp av ethos, pathos och decorum.

6.2.1 Actio - Första sekvensen

Rosling fick ordet av konferenciererna och inledde sitt anförande, 01:04 - 01:33

Rosling sade: [...] Ne nej schh, det är liksom allvarligt. Det är svårt att förstå sig på krig. Det är riktigt svårt att fatta krig både hur det drabbar enskilda människor och hur länder kan fullständigt malas sönder och förstöras. Min uppgift här ikväll den är allvarlig, jag ska förklara storleken på tragedin i Syrien. [...]

Rosling gjorde: Rosling höjde högra armen böjt framför sig och viftade med handflatan nedåt i en gest som fick publiken att dämpa sina applåder. Mimiken gick samtidigt över från ett lätt leende till ett mer allvarligt, fokuserat ansiktsuttryck. Han knöt handen lätt och slog den nedåt till en hängande position bredvid sig samtidigt som han sade "... svårt att förstå". Rosling talade tydligt och hade en tyngd bakom sina första ord. Ögonbrynen och pannan drog ihop sig och blicken blev fokuserad och svepte över den främre raden av publiken. Han lyfte sedan upp båda händerna framför sig och gjorde en lätt skakande gest med öppna händer och ökade samtidigt röststyrkan när han sade "... drabbar enskilda människor". Rosling spände sedan händerna som att han greppade tag i något, höjde högerhanden ovanför vänsterhanden och i en vridande gest drog han ner högerhanden igen för att sedan släppa ner händerna till sidan av kroppen. Rosling emfaserade med den vridande gesten orden "... fullständigt malas sönder". Efter en 0.5 sekunders inandning vände han sig mot publiken och höjde händerna framför sig igen och höll dem en kort stund där. Sedan skakar han dem i takt till orden "... storleken på tragedin i Syrien."

---

¹¹⁴ Mral, Gelang och Bröms, (2016), *Kritisk retorikanalys: text, bild, actio*, s. 126.

Inledningsvis började Rosling använda en gest under kategori regulatorer. Dessa gester syftar till att styra publiken, vilket han lyckas med då publiken tystnade. Regulatorer kan användas för att skapa direkt samspel med publiken och visar att publiken lyssnar på talaren.¹¹⁵ Han lyckades med sin första gest skapa samspel med publiken, vilket visade att de respekterade honom. Rosling ändrade även sin mimik och röst till en mer allvarlig karaktär. Denna handling speglade de ord som han yttrade vilket var viktigt för att etablera trovärdighet. Då Rosling ändrade sin framtoning och kontrasterade den glada, skämtsamma stämningen innan skapade han också en känsla av allvar. Denna allvarliga framtoning upplevdes naturlig vilket kan tyda på att Rosling med sina egna känslor påverkade publiken. Gelang skriver att god hantering av pathos vittnar om en förmåga att gestalta sina egna känslomässiga resurser ickeverbalt.¹¹⁶ Den allvarliga stämningen som uppstod när Rosling började sitt tal var ett bra sätt att väcka intresse och passade bra in hos publikens doxa. I sitt kroppsspråk höll han armbågarna en bit utanför kroppen, lätt kutryggig och axlarna en bit framför kroppen utan att sträcka på sig. Den lite för stora skjortan och kavajen satt löst på kroppen vilket gav ett intryck av en person som inte var modeintresserad. De ickeverbala signalerna Rosling sände ut var istället genuina och passande för en äldre, utbildad professor som gillar statistik.

Rosling hade inledningsvis en lugn och tydlig röst som skapade ett tempo i talet som publiken lätt kunde följa. Det är viktigt att ett talare väljer ett tempo som står i relation till vad som anses passande.¹¹⁷ När Rosling sedan ökade röststyrkan och började gestikulera skedde en förändring i talets flöde som bidrog till att bibehålla det nyväckta intresset. Handgesterna blev mer koncentrerade och Rosling flackade inte med blicken. Detta stärkte känslan av en intensifiering som nådde sin topp när Rosling sade "fullständig maler sönder". Rosling visade inledningsvis att han var närvarande och engagerad genom att han samspelade med publiken och visade variation i energi och tempo/rytm med sina kropps och röstresurser.

---

¹¹⁵ Hellspong, (2011), *Konsten att tala, Handbok i praktisk retorik*, s. 166.

¹¹⁶ Mral, Gelang och Bröms, (2016), *Kritisk retorikanalys: text, bild, actio*, s. 132.

¹¹⁷ Ibid, s. 130.

6.2.2 Actio - Andra sekvensen

Roslings avslutade sin synekdoke och beskrev hur många flyktingar som hade tagit sig till Sverige, 2:54 - 3:20.

Rosling sade: [...] Det är bara 3 procent av flyktingarna och ni som är här, kan jag be er på de tre första raderna att ställa er upp. Ni representerar dom 80 tusen syriska flyktingar som kommit till Sverige. Välkomna. [...]

Rosling gjorde: Han höjde upp vänsterarmen med ett pekfinger i luften i en gest som förstärkte orden "bara 3 procent". Han sänkte ner armen och vände sig mot scenen. Han tog åtta snabba steg mot de i publiken som satt längst fram (de hade hittills suttit bakom honom). Rosling var framåtlutad när han gick, armbågarna stack ut en bit från kroppen och han hade en hastande gångstil. Rosling talade medan han gick vilket gjorde att det inte blev något avbrott i talet. Väl framme vände han sig till den främre raden och höll ut båda armarna och viftade händerna med handflatan uppåt. Med denna gest ville Rosling att publiken skulle ställa sig upp vilket de gjorde. Rosling höll kvar armarna utsträckta framför sig och stod kvar vänd mot de som ställt sig upp. När han sade "Välkomna" så höjde han händerna och tog ner dem igen och stod sedan med öppna armar mot publiken.

Inför den andra sekvensen hade Rosling fått använda stora gester och tagit hjälp av ljus tekniker för att dela upp publiken i sin synekdoke. Vi får inte förbise att Rosling var själv uppe på scenen i Globen, en lokal som rymmer 16 000 personer. Detta påverkade självklart hans möjlighet att övertyga med hjälp av kroppsspråket då Rosling inte själv kunde styra vad filmkamerorna valde att visa. En vanlig gest som Rosling använde sig av i sitt tal var så kallade "batonger" av olika slag som till exempel när han höll upp ett finger och slog den i takt till orden "bara 3 procent." Batonger är olika handgester som används för att markera takten i talet och understryker orden. Att använda många batonger kan också visa på ett energiskt kroppsspråk hos talaren.¹¹⁸ Rosling var en energisk talare då han ofta använde sig av handgester, men hur energisk en gest upplevs måste som nämnts tidigare analyseras i sitt sammanhang. De batonger han använde sig av i sitt tal under "Hela Sverige Skramlar" är passande då scenen var stor och publiken hade suttit långt ifrån honom. De stora gesterna och batongerna upplevdes då inte lika energiska utan mer anpassade till decorum.

---

¹¹⁸ Hellspong, (2011), *Konsten att tala, Handbok i praktisk retorik*, s. 167.

Roslings hastande gångstil längst scenen medan han talade gjorde att han kunde hålla ett jämnt tempo. De snabba stegen gav ett målmedvetet intryck vilket visade att han var engagerad i situationen. Rosling använde sedan ytterligare en reglerande gest när han fick publiken att ställa sig upp vilket visade att han och publiken fortfarande samspelade. Med den sista gesten i denna sekvens visade han på ett anpassat kroppsspråk som speglade det han sade. Stillastående och med lätt utsvängda öppna armar vänd mot de i publiken som representerade de syriska flyktingarna i Sverige sade Rosling "Välkomna". Han lyckades hålla actio fokuserat i denna handling genom en tydlig och enkel gest som övergick i en paus. Pausen gav publiken tid att ta in ögonblicket. En paus kan användas för att skapa struktur och tydlighet och ska med fördel användas efter att talaren har sagt något viktigt.¹¹⁹ Rosling visade med sitt actio att ordet "Välkommen" var viktigt och han lyckades behålla fokus i denna betydelsebärande modalitet. Det fanns inget energiläckage utan energin var tydligt riktad mot publiken och det fanns heller inga motsättningar mellan vad han sade och vad han gjorde. Energiläckage som till exempel suckar eller gester utan betydelse sänker energin i talet medan motsatsen höjer energin.¹²⁰

6.2.3 Actio - Tredje sekvensen

Rosling beskriver hur modiga flyktingarna var, vid 03:16 - 03:38

Rosling sade: [...] Det är ert mod, är det inte så va, det är modet hos dom här människorna, de risker dom har tagit, den beslutsamhet dom har som har gjort att vi till slut har fattat hur grymt det här kriget är, hur gräsligt det är. Det är modet hos flyktingarna som gör att vi förstår [...]

Rosling gjorde: Inledningsvis hade Rosling sina händer knutna framför sig medan han talade i allt snabbare takt. Han drog ihop ögonbrynen i ett spänt ansiktsuttryck. Hans händer var spända men varierade mellan öppna och stängda handflator. Rosling skakade också händerna i takt till talet som fick hela kroppen att röra på sig. Kroppsspråket och röststyrkan byggdes upp till den punkt då Rosling sade "... hur grymt det här kriget är". Efter detta fortsatte han att ha händerna knutna medan han sänkte sin röstvolym och actio upplevdes mer avslappnat.

I detta stycke intensifierade Rosling sitt kroppsspråk och röstresurser vilket skapade en känsla av frustration, ilska och/eller upprördhet. Precis som tidigare väcktes dessa känslor genom de

---

¹¹⁹ Lindqvist Grinde, (2008), *Klassisk retorik för vår tid*, s. 321.

¹²⁰ Mral, Gelang och Bröms, (2016), *Kritisk retorikanalys: text, bild, actio*, s. 129.

ickeverbala signalerna han sände ut till publiken. Medvetet eller omedvetet kan en talare uttrycka olika känlosignaler genom sin ickeverbala kommunikation.¹²¹ Det gick att se i det spända ansiktsuttrycket, i ögonbrynen som gick ihop nedåt, i de spända händerna som krampaktigt försökte greppa tag i något och i det ökade taltempot. Utifrån actiokvaliteterna ser vi att intensiteten i rörelserna var stor men att det inte fanns något tydligt fokus. Energin riktades inte i någon betydelsebärande gest. Det arga upprörda ansiktsuttrycket tillsammans med den ökade röstvolymen bidrog också till att Rosling påverkar publiken med sina känlosignaler. Roslings actio var passande för att väcka en upprörd känsla. Multimodalt skapade Rosling dynamik i talet genom variation i actio. Att Rosling tydligt sympatiserade med flyktingarna och kände med dem i deras situation var någonting som stämde överens med den generella uppfattningen om Rosling. Det gjorde att det engagemang han visade i denna sekvens var anpassat till decorum och stärkte hans ethos.

6.2.4 Actio - Fjärde sekvensen

Rosling tyckte det var pinsamt och bad om förlåtelse, vid 03:54 - 4:25

Rosling sade: [...] Det är pinsamt dom faror ni har behövt utsätta er för att vår regering och Europas regering ska förneka er att söka asyl där ni är och sen få resan säkert, utan istället vara tvungen att åka på dom här livsfarliga båtarna och betala högre pris än flyg som inte heller får åka med. Det är pinsamt. Förlåt. Förlåt. Sätt er ner. [...]

Rosling gjorde: Han vände sig med öppna armar till den främre raden som representerade de flyktingar som tagit sig till Sverige. Hans ansiktsuttryck var ögonbrynen ihopsjunkna lite högre upp i pannan. Händerna vände han sedan mot sig själv när han pratade om “vår regering” och sedan mot den främre raden när han sade “förneka er att söka asyl” och sedan pekade han nedåt där han stod när han sade “där ni är”. Rosling använde här händerna för att ge en rumslig beskrivning av vad/vilka han pratade om. I slutet av sekvensen hade han återigen öppna armar när han sade “Förlåt”. Händerna var i denna gest avslappnade och det fanns inget anspänt uttryck i varken kroppen eller mimiken. Med rösten stannade Rosling upp och sade sedan orden “Förlåt. Förlåt” som också ändrade den rytm som talet hade innan.

---

¹²¹ Hellspong, (2011), *Konsten att tala, Handbok i praktisk retorik*, s.167.

Som visades i analysen av ordvalen var ordet "Förlåt" talande för den världssyn Rosling hade och definierade verkligheten genom att publiken skulle skämmas över vad flyktingarna utsatts för. Han använde sig av spatiala gester för att förtydliga vilka han pratade om. Spatiala gester, även kallade rumsliga gester, visar avstånd eller var någon stod eller förhållanden mellan olika personer.¹²² Han använde i denna sekvens många batonger för att hålla takten i talet vilket bidrog till ett jämnt flöde. Gesterna upplevdes som mindre intensiva vilket kan vara passande för en person som ber om förlåtelse. I sin slutliga handling var energin riktad mot publiken i en meningsbärande gest. Det var inget energiläckage i actio vilket gjorde att gesten upplevdes som fokuserad. Rosling stannade upp vid "förlåt" som ändrade rytmen men det blev ingen längre paus. Han behöll ett bra flöde genom att återupprepa ordet och fortsatte sedan talet.

Den konstanta användningen av gester gjorde att Rosling uppfattades som närvarande. Även i denna sekvens visade Rosling på ett känslregister som påverkade publikens känslor. Till skillnad från sekvens tre var Roslings mimik nu mer avslappnad. Ögonbrynen var högre upp i panna vilket gav ett intryck av att Rosling var bekymrad eller ångestfylld. Actio var inte lika intensivt som tidigare vilket kan tolkas som att han var mindre energisk. Detta kan anses vara ett mer anpassat actio för att övertyga publiken om att han var ångestfylld. Som tidigare nämnts var det små känslouttryck, som höjda ögonbryn eller ändrad röststyrka, som gjorde att Roslings egna känslor kom fram i talet och påverkade publiken.

6.2.5 Actio - Femte sekvensen

Rosling legitimerade UNHCR och beskrev varför de var fantastiska, vid 05:25 - 5:45

Rosling sade: [...] Det var när jag hörde att UNHCR skulle vara här och insamlingen gick dit, det var då jag sa, jag kommer sa jag direkt. Jag var med och startade läkare utan gränser. Ne schh. Jag var med och startade läkare utan gränser, [...]

Rosling gjorde: Roslings blev exalterad när han nämnde UNHCR och rösten och kroppsspråket blev genast ivrigt. Taltempot ökade och gesterna följde det nya tempot. Rosling höll ett papper i högerhanden vid sidan av kroppen och vänstra handen hade han höjt med tummen och pekfinger ihop. Rosling sträckte sedan ut vänsterhanden och pekade framåt med hela handen. Han gjorde en snabb gest med handflatan nedåt där han drog vänsterhanden framför sig från höger till vänster. Han höll upp vänsterhanden

---

¹²² Hellspong, (2011), *Konsten att tala, Handbok i praktisk retorik*, s. 167.

med pekfingret utfällt och med samma iver sade han att han startade läkare utan gränser. Det blev applåder från publiken vid denna mening vilket avbröt Rosling som då väntade i sju sekunder. Rosling tystade sedan publikens applåder genom att hyscha och vifta med handen nedåt. När Rosling sedan började prata igen upprepade han sig med ett långsammare taltempo och ett mer kontrollerat kroppsspråk.

Roslings entusiasm för UNCHR blev tydlig i denna sekvens när det skedde en förändring i actio. Den förändring i hastighet som han gjorde påverkade rytmen i sekvensen men inte tempot i talet. Gelang skriver att rytmen kan variera i talet och ge variation, men det grundläggande flöde som tempot ger finns fortfarande kvar.¹²³ Roslings energi var inledningsvis högt i sekvensen som gjorde att han fumlade på orden då han pratade fort. Ett för högt tempo kan göra att en talare uppfattas som fladdrig och kan göra det svårt att följa med i innehållet.¹²⁴ I situationen uppfattades det inte negativt utan snarare mer som att Roslings actio påverkades av hans egna känslor. Gesterna visade att vägen var solklar och att det inte fanns någon tvekan, bara att köra. Rosling lyckades dock kontrollera sina känslor och efter applåderna som han tystade ner med regulatorer hade han ett mer kontrollerat och fokuserat actio. Att han tydligt ändrade sina känslor skapade dynamik i talet. Roslings ethos stärktes då han med regulatorer styrde publiken och visade att han kunde kontrollera sina känslor. UNHCR upplevdes tack vare Roslings genuina engagemang som en organisation publiken kunde lita på. Om publiken litade på Rosling så kunde de också lita på dem.

6.2.6 Actio - Sjätte sekvensen

I denna sekvens tog Rosling upp den svenska regeringens budgetförslag och jämförde beräknad kostnad för flyktingar hos UNHCR och i Sverige, vid 07:50 - 08:20

Rosling sade: [...] regeringen i sin proposition för nästa år har reserverat 500 spänn om dagen per flykting. Femhundra vet ni hur mycket mer det är än 10 kronor. [...]

Rosling gjorde: Med högerhanden pekade Rosling först på det papper han hade i vänsterhanden och sedan höjde han högerhanden med fem fingrar mot publiken och slog den i takt till orden "... reserverat fem hundra spänn om dagen per flykting". Rösten var skarp och kritisk. Actio var inte ansträngt utan energinivån var på en jämn nivå.

---

¹²³ Mral, Gelang och Bröms, (2016), *Kritisk retorikanalys: text, bild, actio*, s. 130.

¹²⁴ Ibid, s. 129-130.

Rosling pekade sedan på sin PowerPoint och vände sig till publiken igen med avslappnat kroppsspråk.

Genom att använda batonger för att emfasera orden kan det påverka effekten på publiken och lämnat ett starkare avtryck. Genom denna fokusering av actio väckte Rosling en känsla av att 500 kronor per flykting per dag inte var naturligt. Tonläget gick upp på slutet av meningen vilket gav ett förvånat intryck och stärkte känslan av att något var konstigt. En kort paus gav publiken ytterligare en stund att ta in det han sagt. Det fanns ett jämt flöde i actio med variation vilket visade att Rosling var säker på vad han ville få sagt.

Rosling sade: [...] Den tiden man kunde hålla på att tjafsa ska vi stödja flyktingar här, ska vi stödja flyktingar där, vår politik är si, den är över. Alla människor ska ha hjälp överallt. [...]

Rosling gjorde: Först trippade han lätt på tå åt vänster samtidigt som han höll ut händerna på sin vänstra sida av kroppen. Händerna var slappa och hängde nedåt från armarna. Rosling trippade sedan på tå åt andra hållet och händerna förde han över på sin högra sida. Actio ändrade sedan karaktär från att ha varit löjligt till mer allvarligt. Rösten blev återigen skarp och Rosling drog ett streck med handen framför sig och stannade upp. Han lyfte sedan vänsterhanden och gestikulerade den nedåt fyra gånger medan han sade "alla människor ska ha hjälp överallt".

Denna övergång från att förlöjliga till att förtydliga visade på en variation i actio. Här gjorde Rosling det tydligt att han motsatte sig politiska debatter som fokuserade på var flyktingarna ska få hjälp. Här vände han sig tydligt emot SD's ståndpunkt kring att fokusera på att hjälpa flyktingar utanför Sverige. Ska de hjälpas i Sverige, eller ska de hjälpas i flyktingläger? Med illustrerande gester och hög intensitet i rösten gjorde Rosling klart för publiken att alla flyktingar borde få hjälp oavsett var de befann sig.

Rosling använde sina kropps- och röstresurser under talet vid flera tillfällen för att övertyga, medvetet eller omedvetet. Hur väl en talare lyckas omvandla sina resurser till actiotillgångar utgår ifrån hur väl actiokvaliteterna energi, dynamik och tempo/rytm framgår.¹²⁵ Rosling hade under sitt tal en tid att passa då andra personer skulle upp på scenen efter honom. Han höll anpassat till detta ett bra tempo och uppfattades inte som seg, otydlig eller slö. Han

---

¹²⁵ Mral, Gelang och Bröms, (2016), *Kritisk retorikanalys: text, bild, actio*, s. 145.

gick direkt in på ämnen med hög energi och använde sig av mycket batonger för att hålla tempot i talet. Flödet i Roslings actio var varierat vilket bidrog till energin i talet. Samtidigt som han varierade sitt kroppsspråk och röstläge gjorde han det inte ryckigt utan på ett sätt som skapade engagemang. Intensiteten var också varierat genom talet med ett actio som anpassades efter vad han sade. Med dessa förändringar i intensitet väckte han intresse, visade på känslouttryck och skapade flera meningsbärande gester. Roslings fokus var i många gester riktade till publiken vilket behöll mycket av den energi han skapade med sitt actio. Det var inte många onödiga gester, energiläckage eller avbrott i talet utan fokus lades, utöver batonger, på några genomtänkta betydelsebärande gester. Tempot i talet var koncentrerat och utan onödiga avbrott. Rosling stannade inte upp för länge, interagerade med publiken på en bra nivå och tempot var anpassat till decorum. Sammanfattningsvis utformade Rosling sina actiotillgångar väl som skapade en dynamik i talet som gjorde att han uppfattades som engagerad, intressant, trovärdig och genuin.

7. Resultat

Analysen har tagit upp alla delar som annonserades i teori- och metodavsnittet och resultat redovisas för att sedan diskuteras i nästa avsnitt.

Analysen av den retoriska situationen visade att det fanns två påträngande problem som Rosling kunde lösa med hjälp av retorik. Det första problemet var givet av situationen att samla in pengar till UNHCR. Det andra problemet var att informera svenska folket om flyktingarnas situation. Den retoriska publiken var medborgarna som valde att titta på insamlingsgalan live eller i efterhand. De retoriska villkor som uppmärksammades under analysen var framförallt Roslings inledande ethos. Han var omtyckt av publiken i stor utsträckning redan innan talet som gjorde att förväntningar fanns på honom. Rosling förhöll sig till förväntningarna i situationen genom att fokusera på de retoriska problemen att informera och vädja publiken att stödja UNHCR. Han förhöll sig också till publikens förväntningar genom att energiskt och engagerat tala om flyktingkrisen. Genom att hylla flyktingarna och kritisera olika ageranden i flyktingkrisen visade han den sida av sig själv som publiken gillade. Ett oväntat agerande var att han valde att ta upp kostnaden för flyktingar i Sverige. Sammanfattningsvis så förhöll sig Rosling till situationen och publikens förväntningar.

Analysen av vad Rosling sade visade hur han kunde påverka situationen genom specifika ordval. De ordval som analyserades var orden "Allvarlig", "Välkomna", "Modiga", "Pinsamt" och "Förlåt". Rosling framställde flyktingkrisen som allvarlig vilket uppmanar publiken att inte ignorera eller vara skämtsamma i situationen. Genom att välkomna och benämna flyktingarna som modiga definierade han verkligheten (scientific), som skapade förväntningar på publiken att agera på ett visst sätt (dramatistic). Ordvalen var talande för den världsbild Rosling hade, att alla människor ska respektera, samarbeta och hjälpa varandra.

Actioanalysen visade hur Rosling övertygade med hjälp av sina kropps- och röstresurser. Kroppsspråket kändes genuint och äkta då det ickeverbala språket speglade vad han sade. När Rosling välkomnade flyktingarna gjorde han detta med öppna armar och när han var upprörd över vad flyktingarna hade genomlidit skakade hans kropp. Det var inte fina, eleganta gester som övertygade utan det var de känslor han visade under talet. Analys av actiokvaliteterna visade en engagerad och energisk karaktär som med hastande gester ivrigt ville få sitt budskap att fastna hos publiken. Rosling hade ett välanpassat tempo som skapade ett trovärdigt intryck och han hade även bra hantering av rytmförändringar i actio. Genom att

intensifiera sin röstvolym, kroppsspråk och sedan pausa gav han talet en dynamisk karaktär som höll publikens intresse under hela framförandet. Rosling visade på god känslöhantering när han inledningsvis gick från att vara glad till att vara allvarlig, eller i mitten av talet där han ändrade känslouttryck från iver till ett lugnt och kontrollerat actio. Rosling skapade dynamik i talet med sitt actio och lät sitt engagemang, intresse och välvilja övertyga publiken med pathos.

8. Diskussion

Uppsatsen kan nu sättas i relation till Ålanders studier av Hans Roslings TED-talk. De kan tillsammans ge en ännu bättre förståelse för vad som gjorde honom till den eftertraktade föreläsaren han var. Ålanders konstaterade i sina slutsatser att hans användning av visuella hjälpmedel inte var ett hinder utan kompletterade hans argument. Min analys gav utifrån resultatet också en förståelse för Roslings förmåga att övertyga utan tekniska hjälpmedel. Han klarade detta då han inte lät hjälpmedlen ta över presentationen utan använde också sitt eget aktiokapital för att väcka intresse.

I början av uppsatsen ställdes frågan ifall hyllningarna var befogade. Vad var det publiken applåderade åt? Var det vad Rosling sade eller hur han sade det, och hur mycket påverkar det faktum att han var välkänd och omtyckt sedan tidigare? Hur vi säger någonting spelar en stor roll i vad andra uppfattar. Flera studier har gjorts kring hur stor del av kommunikationen som utgörs av det ickeverbala språket. Resultaten varierar men de flesta enas om uppfattningen att det ickeverbala står för störst del av kommunikationen i ett fysiskt möte. Den ickeverbala kommunikationen blir även ännu viktigare ifall det vi säger motsäger det vi göra med kroppen. Till exempel om vi säger att vi mår bra medan kroppsspråket visar på motsatsen lyssnar vi mer på kroppens ickeverbala språk. Under analysen kom det dock inte fram några motsättningar mellan vad Rosling sade och vad han gjorde. Tvärt om var hans ickeverbala kommunikation ofta passande till vad han sade. Detta kan betyda att Rosling inte försökte dölja något utan var själv övertygad om det han sade.

Rosling hade ett dynamiskt actio som visade på engagemang och väckte intresse. Hans energi, brinnande intresse, gester och hastande steg fram och tillbaks på scenen påverkade mest troligt publiken. Om en person inte aktivt lyssnade på vad Rosling sade i detalj skapade actio en övertygande känsla som publiken mycket väl kan ha applåderat åt. Tekniskt sett var det ingen som enbart hörde vad han sade då det verbala och ickeverbala hör ihop i ett taltillfälle. Publiken fick en helhetsupplevelse av actio som innefattar både vad och hur. Analysen har dock enbart kunnat studera ordvalen utifrån en transkribering av talet. Under analysen av vad som sades såg vi att det var genomtänkta ordval som var talade för den världsbild Rosling hade. Han välkomnade flyktingarna, hedrade deras handlingar och kallade dem modiga. Han sade också Sveriges regering hade agerat pinsamt och borde skämmas över de hemska saker flyktingarna hade tvingats utsätta sig för. Det var vid dessa ordval, ”välkomna” och ”förlåt”

som publiken applåderade. Ordvalen i talet visade vem Rosling var, han var en människoälskande person som såg alla människors lika värde oavsett bakgrund eller förutsättningar. Rosling såg bara människor som hade blivit av med sina hem och vill endast att deras familjer ska få en bättre förutsättningar att bli lyckliga. På frågan vad det var som påverkade publiken mest är svaret egentligen svårtolkat och kan skilja sig från individ till individ. Analysen visar dock att Rosling förhöll sig till decorum och övertygade verbalt lika mycket som ickeverbalt. Mest troligt var det både vad Rosling sade och hur han sade det som skapade de hyllningar han fick efter talet. Det var en summerad uppfattning av talet som väckte en positiv känsla som uppskattades av publiken.

Inför Roslings taltillfälle uppmärksammades några olika tvingande omständigheter som påverkade hans möjlighet att övertyga. Det framgick tydligt i analysen av den retoriska situationen att svenska folket hade en förutfattad bild av vem Hans Rosling var i kontexten kring flyktingkrisen. Han visste säkert att det han skulle säga var problematiskt. Med denna vetskap tror jag att han var extra explicit och tydlig med vad han ville kommunicera. Han förhöll sig till förväntningarna till stor del genom att vara sig själv. De känslor han visade på scenen var samma som han hade visat under sina tv-intervjuer. För att sedan kunna komma med det ”kontroversiella” budskapet att flyktingar kostar mycket pengar i Sverige var han först noga med att etablera sitt ethos. Men var detta tillräckligt för att i efterhand kalla honom för Sverigedemokrat? I min uppfattning av det materialet som analyserades i denna uppsats kan inte Rosling associeras med Sverigedemokraterna. Men retorik är tolkningsbart och den sanna intentionen av talet kan endast Rosling ha vetat. Jag kan tycka att Roslings jämförelse mellan flyktingar i Sverige eller i flyktingläger gjordes på ett förenklat sätt. Det är skevt att jämföra kostnaden för en asylansökan i Sverige med att bo i ett flyktingläger. Denna jämförelse medförde dock inte att publiken inta kunde få uppskatta Roslings tal med tanke på hur mycket annat inspirerande han sade.

Utifrån analysen blev jag överraskad av hur mycket Rosling använde sig av pathos för att övertyga publiken. Förväntningarna på en nästan 70 årig professor i internationell hälsa som kommer upp på scenen i för stor skjorta och kavaj skiljer sig mycket från den karismatiska person som Rosling var. Han var nära sina egna känslor som förstärktes av ett stort aktiekapital som skapade ett dynamiskt intressefångande tal. Rosling må ha sagt att han enbart säger vad siffrorna visar, men jag upplevde att han sade mycket mer än så.

Referenslista

Vetenskapliga referenser

Ad Herennium (2009). *De ratione decendi ad C. Herennium*. 3:uppl. Översättning av Birger Bergh; förord av Kurt Johannesson. Åstorp: Retorikförlaget.

Aristoteles, (2012), *Retoriken*. Översättning, inledning och noter av Johanna Akujärvi; introduktion av Janne Lindqvist Grinde. Ödåkra: Retorikförlaget.

Bitzer, Lloyd F. (1968), "The Rhetorical Situation", *Philosophy & Rhetoric* 1:1, 1-14.

Brigitte Mral, Marie Gelang och Emelie Bröms, (2016), *Kritisk retorikanalys: text, bild, actio*, Ödåkra: Retorikförlaget.

Burke, Kenneth, (1966), "Essays on Life, Litteratur and Method", *Language as symbolic action*, University of Carlefonta, Press LTD, London England.

Gelang, Marie, (2008), *Actiokapitalet: retorikens ickeverbala resurser*, Örebro: Retorikförlaget.

Hellspong, Lennart (2012), *Konsten att tala. Handbok i praktisk retorik*. uppl 3:2. Lund: Studentlitteratur AB.

Kjeldsen, Jens E, (2008), *Retorik idag: introduktion till modern retorikteori*, Studentlitteratur AB.

Lindqvist Grinde, Janne (2011). *Klassisk retorik för vår tid*. uppl 1:4. Lund, Studentlitteratur AB.

Richard E. Vatz, (1973), "The Myth of the Rhetorical Situation", *Philosophy & Rhetoric*, Vol. 6, No. 3 (Summer, 1973), pp. 154-161.

Sigrell, Anders (2008), *Retorik för lärare: konsten att välja språk konstruktivt*, Retorikförlaget.

Webbsidor

Facebook, "Vi som vill se Hans Rosling debattera mot Jimmie Åkesson i SVT.", <https://www.facebook.com/events/727449977382190/>, hämtad: 2016-10-24.

Gapminder World, *About Gapminder*, <http://www.gapminder.org/about-gapminder/>, hämtad 2018-05-16.

"Hela Sverige Skramlar", <http://www.helasverigeskramlar.se/>, hämtad: 08-05-2016.

Läkare utan gränser, www.lakareutangranser.se, hämtad: 2016-10-20.

NE.se, Arabiska våren,
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/arabiska-v%C3%A5ren>,
hämtad: 2018-05-06

Sverigedemokraterna, Flyktingpolitik, *Flyktingpolitik*,
<https://sd.se/var-politik/flyktingpolitik/>, hämtad: 24/4-2018.

Uppsats

Ålander, Malin (2016). "Den bästa statistiken du någonsin sett". En retorisk studie av Hans Roslings användning av visuella hjälpmedel. Kandidatuppsats. Uppsala: Uppsala Universitet/ Humanistisk-samhällsvetenskapliga vetenskapsområdet, Historisk-filosofiska fakulteten, Litteraturvetenskapliga institutionen, Avdelning för retorik.
<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:905512/FULLTEXT01.pdf>, hämtad 2018-05-16.

Inspelat material

Sveriges Radio, P1 Kaliber, *Nyhetsdokumentär: När Sverige stängde gränsen*.
<https://sverigesradio.se/sida/avsnitt/700845?programid=1316>, hämtad: 2016-05-08.

SVT, *Så var Hela Sverige Skramlar från Globen*,
<http://www.svt.se/kultur/foelj-hela-sverige-skramlar-direkt-fran-globen>, hämtad: 2018-05-16.

TED, TED Ideas worth spreading, "*Hans Rosling: The best stats you've ever seen*",
https://www.ted.com/talks/hans_rosling_shows_the_best_stats_you_ve_ever_seen,
hämtad 2018-05-16.

YouTube, Dissociativ identitetsstörningsmannen,
https://www.youtube.com/watch?v=DF_VxARR-5A2, hämtad: 2018-06-06.

YouTube, DR Nyheder, *Hans Rosling: Man skal ikke bruge medier til at forstå verden - Deadline på DR2*, <https://www.youtube.com/watch?v=bcpj10mxRvs>, hämtad: 2018-05-16.

YouTube, Nyhetsmorgon, *Erik Hörstadius: "Hans Rosling säger vad SD menar"* –
Nyhetsmorgon (TV4), <https://www.youtube.com/watch?v=LKbO-EKNPdo>,
hämtad: 2018-05-16.

YouTube, SVT, *Hans Rosling i Globen om flyktingkrisen - Hela Sverige Skramlar*, SVT,
<https://www.youtube.com/watch?v=pHEsjQEsVyk>, hämtad: 2018-05-16.

YouTube, SVT, *Hans Rosling om flyktingkrisen. (7/9 i SVT Aktuellt)*,
<https://www.youtube.com/watch?v=CYIGrH5xFhc>, hämtad: 2018-05-16.

Nyhetsartiklar

DI, *Rekordår för motivationstalare*,

<http://www.di.se/artiklar/2012/7/23/rekordar-for-motivationstalare/>, hämtad: 2016-10-17.

Expressen, *Hans Rosling: "Det är lätt att bli berömd"*,

<http://www.expressen.se/nyheter/hans-rosling-det-ar-latt-att-bli-beromd/>,

hämtad 2018-05-06.

Nyheter24, Totte Löfström, *Vi hade fel – Hans Rosling är inte vår kung*,

<http://nyheter24.se/nyheter/kronikor/812912-vi-hade-fel-hans-rosling-ar-inte-var-kung>,

hämtad 2018-05-06.

SVT Nyheter, Frida Forsén & Rebecca Hillman, *Twitter kokar efter Hans Roslings Brandtal*,

<http://www.svt.se/hela-sverige-skramlar/twitter-kokar-efter-hans-roslings-brandtal/>,

hämtad: 2018-05-06.

Bilagor

Bilaga 1 -Transkribering av youtubeklipp

Hans Rosling - "Hela Sverige Skramlar" ”<https://www.youtube.com/watch?v=pHEsjQEsVyk>”

00:00-1:04

Publiken applåderar*

- Filip: Oj oj oj... Det var väl ett okej mottagande?
- Hans: Vad sa du?
- Filip: Det var väl ett okej mottagande?
- Hans: Ja det var vänligt.
- Filip: Han tycker det är ganska rimligt det här.
- Fredrik: Så här är det, vi har ju bett dig att komma hit för att du ska förklara vad det är som händer. Det är en ganska bred fråga men du ska helt enkelt få prata fritt och försöka förklara litegrann...
- Filip: och även inkorporera publiken så vitt vi har försått det. Så vi lämnar egentligen över ord och sedelbunt till dig, kanske sticker in någon fråga här och där om det behövs, känns det rimligt?
- Hans: Det är bra.
- Fredrik: Okej...
- Filip: Vilken pondus han har...
- Fredrik: ja...
- Filip: Känner mig livrädd...
- Fredrik: Jag tror jag sätter mig ner på golvet.
- Filip: Ja det gör jag också fan. Som två studenter, var så god Hans.

1:04 - 1:32

Publiken applåderar*

Ne nej schh, det är liksom allvarligt. Det är svårt att förstå sig på krig. Det är riktigt svårt att fatta krig både hur det drabbar enskilda människor och hur länder kan fullständigt malas sönder och förstöras. Min uppgift här ikväll den är allvarlig, jag ska förklara storleken på tragedin i Syrien.

1:32 - 3:12

Tänk er in, ni är ungeför 12 tusen människor här i globen, tänk er in att ni är Syriens befolkning, 24 miljoner, det innebär att var och en av er är två tusen syrier. Syriens befolkning då, så är det ungeför hälften som fortfarande kan bo kvar i sina hem, hälften har flytt. Så om vi säger att dom på den läktaren och kortsidan där uppe dom bor kvar i sitt hem. Hela den här sidan, hela den här läktaren upp här, hela vägen upp motsvarar ungeför 8 miljoner människor som har flytt och befinner sig inne i Syrien. De försöker hitta ett säkrare ställe att vara på där de kan överleva. Ni som sitter här på parkett, om vi får ljus på parketten, hela vägen tillbaka, allra längst bak och hela vägen fram. Ni representerar dom fyra miljoner som har flytt landet utanför gränserna. Dom flesta av er bor i grannländerna och ni bor i flyktingläger, jag ska berätta vad problemet är med dom flyktinglägrerna. Ni som sitter här på främre parkett, vänstra sidan, ni, ni är de syriska flyktingar som har kommit till Europa. 300 tusen under de här sista åren när det blivit värre och värre. Det är bara 3 procent av flyktingarna och ni som är här, kan jag be er på de tre första raderna att ställa er upp. Ni representerar dom 80 tusen syriska flyktingar som kommit till Sverige. Välkomna

3:12 - 4:24

Det är ert mod, är det inte så va, det är modet hos som här människorna, de risker dom har tagit, den beslutsamhet dom har som har gjort att vi till slut har fattat hur grymt det här kriget är, hur gräsligt det är. Det är modet hos flyktingarna som gör att vi förstår men vi har också förstått, och det gör ni nu ikväll, ni ser det här är det vi brukar kalla lite löjligt toppen av ett isberg. Dom allra flesta som lider, dom som lider ännu mer, dom är fortfarande kvar i grannländerna eller hemma i Syrien. Det är pinsamt dom faror ni har behövt utsätta er för att vår regering och Europas regering ska förneka er att söka asyl där ni är och sen få resan säkert, utan istället vara tvungen att åka på dom här livsfarliga båtarna och betala högre pris än flyg som inte heller får åka med. Det är pinsamt. Förlåt. Förlåt. Sätt er ner.

4:24 - 5:25

Den här krisen har liksom blivit så stor så dom här gamla tankemönsterna stämmer inte riktigt. Jag tänker nu på ett brutalt sätt prata om de pengar som behövs för det här. Jag vet, jag vet att många av er säger det behövs inte bara pengar det behövs medmänsklighet, det behövs kärlek,

det är riktigt men min uppgift är att snacka om pengar och pengarna är väldigt viktiga när ens hem är förstört och man är på flykt. Kan jag få min PowerPoint. Där är PowerPointen. Ni ser där flyktingarna uppe i Europa där, det är dom där 300 tusen som har kommit till Europa. Sen ska vi se om min klicker fungerar. Så de där är de fyra miljoner som bor i närområdet och dom bor då i flyktingläger, framförallt så bor dom då av, tas dom av hand av UNHCR.

5:25 - 6:13

Det var när jag hörde att UNHCR skulle vara här och insamlingen gick dit, det var då jag sa, jag kommer sa jag direkt. Jag var med och startade läkare utan gränser. Ne schh, Jag var med och startade läkare utan gränser och dom är jättebra när det är snabbhet som krävs, när man måste upptäcka nya saker, men när världsfreden hotas, när det är kris av den här digniteten då är det FN som gäller. Blanda inte ihop det här med att det finns massa byråkrati och hopplöshet i FN det finns, jag kan berätta för er, jag skulle kunna stå i flera dagar och berätta för er hur frustrerad man kan bli på FN. Men det finns många organisationer i FN som är sjukt bra, som är professionella, som kan göra, UNHCR är en av dom, det är proffs som sköter det, dom är effektiva.

6:13 - 7:12

Kolla här 25 kronor per person och dag säger dom i sin budget, det kan vi se till att det blir drägligt och hyfsat liv för dom här flyktingarna i grannländerna. Men problemet och det skamliga problemet det är alltså att dom har bara fått 10. 10 spänn per flykting per dag, det är därför som det inte finns skola åt barnen. Man har till ock med varit tvungen sista månaden att dra in matransoner och det här är jäv... ursäkta mig man ska inte svära i sådana här sammanhang, det är dumt. Man ska inte lämna unga, frustrerade, hungriga män i ett sånt här kaotisk situation som skäms över att de inte kan ta hand om sina familjer, dom kommer bli lätta att rekrytera för dom med dom svarta flaggorna. Det här är mer än bara hjälpa medmänniskor, det här är frågan om att vinna över de onda. Det här kriget måste ta slut.

7:12 - 8:17

Det finns dom som säger det finns en gräns för hur mycket flyktingar man kan ta emot, ja det är rätt, Libanon har nästan nått den gränsen. Ett land med nästan 4, 5 miljoner människor som tagit emot mer än 1 miljon flyktingar, då bågner landet. Det finns inget land i Europa som har är i närheten av den gränsen. Det finns inget land som är i närheten av den gränsen. Men Libanon har, och då är det inte klokt att ge då 10 kronor per dag. Kolla där upp, flyktingarna som kommer till Europa och dom som kommer till Sverige, regeringen i sin proposition för nästa år har reserverat 500 spänn om dagen per flykting. Femhundra vet ni hur mycket mer det är än 10 kronor. Det går, vi måste se till att UNHCR får dom här 25 spänn, och den tiden man kunde hålla på att tjafsa ska vi stödja flyktingar här, ska vi stödja flyktingar där, vår politik är si, den är över. Alla människor ska ha hjälp överallt.

8:17 - 9:38

Nu ska vi räkna vad det kommer att kosta för det här är frågan om att ta fram pengar. Jag har med mig här, direkt från sedelpressen, 1 miljard, 1 miljard svenska kronor. Nej det är wellpapp så ni behöver inte sno den sen men tänk er om ni tänker er att det här är en miljard då så ser ni där vad UNHCR bad om, 37 miljarder per år. Inte så krångligt att räkna ut, 4 miljoner gånger 25 spänn om dagen gånger 364 dagar, 37 miljarder. Det är ganska modest, 25 spänn om dagen, vem klarar det på semestern? Då skulle man kunna ha skolor åt barnen, då skulle man kunna ha mat men det har vi inte. Istället kan man se att det där saknas, dom har bara fått 15, det är inte klokt. Ni kan ikväll, vad ni ger, ni har makten i det här landet i en demokrati, när ni ger själva så styr ni också vad regeringen gör och om man ska yttra sig något politiskt så hörde jag den ena sidan sa öppna ett hjärta och den andra sa att det var en ansvarskris. Jag tycker inte det här är partipolitik, det kommer att bli mycket dyrare om vi inte fixar det här nu. Det kommer att bli mycket, mycket dyrare.

9:38 - 10:22

I EU, dom här 300 tusen de är 20 tjugo miljarder (pengar), det kan inte vara som så att vi inte ska kunna ställa upp med lika mycket pengar för mycket mer människor i närområdet, det har blivit fel politiskt tänk på det här. Dom som har kommit hit, ni här framme, som har varit så "järva" som har tagit er hit. Det var viktigt för då förstod vi, annars hade vi inte fattat, men vi

kan inte lösa det här genom att Syrien flyttar hit och dom med svarta flaggan bor kvar. Det går inte. Det här måste bli fred, kriget måste vinnas vi måste se till att UNHCR får pengarna. Tack så mycket.

10:22 - 11:04

- Filip: Strålande. Tack så mycket. Hans Rosling.
- Fredrik: Titta.
- Filip: Fina, viktiga, ord givetvis.
- Fredrik: Public service.
- Filip: Ja, ytterligare en stående ovation.
- Fredrik: Ja.
- Filip: Då ehh, man kan ju givetvis följa Hans med, man kan lyssna på hans fantastiska TED-talks på nätet och så vidare men nu är det dags för mer musik här. Gillar du Darin?
- Hans: Ne du vet när det är musik då går jag för jag är inte så bra på det.
- Filip: Men då går vi tillsammans och lämnar plats på scenen åt just, Darin!

Bilaga 2

Actiokvaliteter

Under rubriken *Tematiseringar* i figuren anges teman från det empiriska materialet. Under rubriken *Actiokvaliteter* är de tre kvaliteterna från det empiriska materialet listade. Tematiseringarna, figurens vänsterspalt, redovisar i vilka tematiseringar som kvaliteten till höger i figuren omnämns. Således har Energi omnämns i samband med samtal om föreläsaren som engagerad, oengagerad, osäker, osv., Dynamik omnämns i samband med samtal om föreläsaren som odynamisk, engagerad osv.

Tematisering

Engagerad, oengagerad, osäker,
säker, närvarande, undvikande,
odynamisk

Odynamisk, engagerad, osäker,
närvarande

Odynamisk, engagerad, säker
frånvarande

Actiokvaliteter

Energi
- flöde
- intensitet
- fokus

Dynamik
- variation
- proportioner

Rytm/tempo,
- flöde
- hastighet
- tajming